Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...тэмнай 1921 оной ...брийн 21-hээ гарана | № 160 (15783) | 1981 оной июлиин 11, суббото | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй ОБКОМДО

АЖАЛАЙ, МАТЕРИАЛЬНА БА ЭЛШЭ ХҮСЭНЭЙ НӨӨСЭНҮҮДЫЕ АЛМАХА ЗОРИЛГОТОЙГООР ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН ТУЙЛАЛТАНУУДЫЕ ҮРГЭНӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ ТАЛААР СУДНА БҮТЭЭЛГЫН ЗАВОДОЙ БА НАРИН СЭМБЫН КОМБИНАДАЙ КОЛЛЕКТИВҮҮДЭЙ ГАРГАҺАН ҮҮСХЭЛ ТУХАЙ

Москвагай түрүү коллективүүдэй үүсхэлые дэмжэн. ...на бүтээлгын заводой ба нарин сэмбын комбинадай ...ективүүд эрдэм, техникын туйлалтануудые үргэнөөр ...эглэһэнэй ашаар материальна, элшэ хүсэнэй, ажалай ...сэнүүдые алмаха талаар үндэр социалис уялгануудые ...ба.

...нэ асуудалые хаража үзөөд, КПСС-эй обкомой бюро ...эжэ тогтоогоо:

...жалай, материальна ба элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые ал... зорилготойгоор эрдэм, техникын туйлалтануудые ...нөөр хэрэглэхэ тухай социалис уялгануудые абаһан судна бүтээлгын заводой, нарин сэмбын комбинадай коллективүүдэй үүсхэлые дэмжэхэ.

Партиин горком, райкомуудта, городууд ба районуудай Соведүүдэй гүйсэдкомуудта, министерствэнүүд, албан зургаанууд, нэгэдэлнүүд болон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, профсоюзай ба комсомолой организацинуудта судна бүтээлгын заводой ба нарин сэмбын комбинадай коллективүүдэй үүсхэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, тиигэжэ ажалай, түүхэй эд болон материалнуудай, түлишэ ба электрын элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые алмахын тула шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ хэмжээнүүдые бэелүүлхыень, тэрэнэй ашаар бүхы ажалша коллективүүдтэ үйлэдбэрнин ашаг үрые, бүтээн гаргадаг продукциин шанарые һайжаруулхыень дурадхаха.

Энэ тогтоолые, судна бүтээлгын заводой, нарин сэмбын комбинадай коллективүүдэй социалис уялгануудые «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдтэ то... Республикын ба районуудай газетэнүүдтэ, телев... болон радио-дамжуулгын комитедүүдтэ ажалай, материальна ба түлишын-элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые алмаха талаар социалис мүрысөөнэй ябасые үргэнөөр харуулхыень, абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ ябаһан ажалша коллективүүдэй, үйлэдбэрнин түрүүшүүлэй дүй дүршэлые олондо мэдээжэ болгон дэлгэрүүлхыень дурадхаха.

УЛААН-ҮДЫН СУДНА БҮТЭЭЛГЫН ЗАВОДОЙ КОЛЛЕКТИВЭЙ

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

Улаан-Үдын судна бүтээл... заводой коллектив ажа..., түүхэй эдэй, материал...дай, дулаанай ба элек...ын элшэ хүсэнэй нөөсэ...дые алмаха, мүн тэрэ... үндэһөөр үйлэдбэриин ...г үрые, продукциин шанарые һайжаруулхын тула ...нэ техникэ ба түрүү тех...логи үйлэдбэридэ нэбтэ...лхэ талаар Москвагай ...үү предприятинуудай дүршэлые хэрэглэн, ...1—1985 онуудта иимэ ...ганнуудые абана:

1982—1983 онуудта ашаа... теплоходуудые бүтээхэ ...точно-позиционно гурим, ...альнуудые шудхаха шэ...онол арга үйлэдбэридэ ...бтэрүүлхэ. 1983 ондо кап...лоноор элдэб зүйлнүүдые бүтээдэг үйлэдбэридэ үлөөдэһэгүй технологи ашаглаха, детальнуудые шэнэ аргаар угаадаг болохо.

Багтаамжатай секцинүүдые бүтээдэг лини түхеэржэ, 1982 ондо 200 тонно ашаа тээхэ баржануудай блок-секцинүүдые поточно аргаар бүтээдэг технологи наринжуулха.

Капролоноор элдэб зүйлнүүдые хэдэг ба пластмассаар винтнүүдые бүтээдэг участогые һэльбэн шэнэлжэ, 1982 ондо тэндэхи үйлэдбэриин бүтээсые хоёр дахин ехэ болгохо.

1981 ондо АСУП-ай хоёрдохи ээлжээе зохёожо, ашаглалгада үгэхэ.

Оньһожоруулагдамал аргаар шэрээлгын хүдэлмэриин хэмжээе 87 процентдэ хүргэхэ. Далайн буксирай механизмуудые агрегат болгодог участогые 1982 ондо, щитовой изоляциин участогые, эд хэрэгсэлнүүдэй комплект болгодог складуудые 1983 ондо ашаглалгада оруулха.

Үйлэдбэридөө үндэр бүтээсэтэ шэнэ 39 түхеэрэлгэ, тэрэ тоодо программна хүтэлбэритэй дүрбэн станок, тамгалалгын хэрэгсэлнүүдые оньһожоруулагдамал аргаар суглуулжа, автоматическа аргаар гагнуури хэдэг станок ашаглаха.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хара металлай прокат — 600 тонно, үнгэтэ металл — 4,5 тонно, сорго-нуудые — 7 тонно, модо — 200 кубометр, шэрын зүйлнүүдые — 10 тонно, дизельнэ түлишэ — 374 тонно, дулаа — 4178 гекалори, электрын элшэ хүсэ — 709 киловатт-час гэхэ мэтээр арьбалха. Мүн энэ хугасаа соо 2500 тонно ашаа тээхэ тамардаг док ашаанай теплоход бүтээдэг болохо, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргалтые 36 процентээр дээшэлүүлхэ. Заводойнгоо хамһабариин ажахын гол ажалые оньһожоруулха. Ажалаа эрдэм ухаанай үндэһөөр эрхилэлгын эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, хүдэлмэришэдэй ажалладаг газарай 63 процентые технологическа хангалтын хэрэгсэлнүүдтэй болгохо. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ түсэбэй ёһоор шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлһэнэй, ажалаа научна гуримаар эрхилһэнэй, ажахын тоосоо нэбтэрүүлһэнэй ба бусадшье хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар ажалай бүтээсые 32 процентээр дээшэлүүлхэ, 4,5 миллион түхэриг экономическа ашаг олзо абаха. Хүдэлмэришэдэйнгөө тооe олошоруулангүйгөөр ажалай бүтээсын бүхы ургалтые хангаха. Гүрэнэй шанарай тэмдэгтэйгээр гаргагдадаг продукциин хэмжээе 17 процентдэ хүргэхэ.

Тус социалис уялганууд заводой цехүүд болон таһагуудай коллективүүдэй суглаанууд дээрэ баталагдаба.

УЛААН-ҮДЫН ЛЕНИНСКЭ КОМСОМОЛОЙ НЭРЭМЖЭТЭ НАРИН СЭМБЫН КОМБИНАДАЙ КОЛЛЕКТИВЭЙ

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

«Ажалай, материальна ба ...э хүсэнэй нөөсэнүүдые ...ха зорилготойгоор эр...м, техникын туйлалтану...е үргэнөөр хэрэглэхэ та...ар Москва хотын хэдэн ...едприятинуудай коллек...үүдэй үүсхэл тухай» ...СС-эй ЦК-гай тогтоолдо ...ову болгон, Улаан-Үдын ...рин сэмбын комбинадай ...дэлмэришэд, инженерно...хническэ хүдэлмэрилэгшэд ...лон алба хаагшад 1981—...85 онуудта иимэ уялга...дые абаба:

Москвагай нооһоной эрдэм...шэлгын институттай, ...стильнэ промышленнос...ин министерствын проект...институдууд болон Зүүн ...ириин технологическа ин...тутай зохёохы ёһоной ха...лсаа холбоогоо үргэдхэн ...эгырүүлһэнэй ашаар жэл ...ри ажалай бүтээсэ дээшэ...лхэ, продукциин шанар ...йжаруулха, үйлэдбэрние ...ньһожоруулха ба матери...ьна болон элшэ хүсэнэй ...өөсэнүүдые алмаха хэрэгтэ зорюулан наймаһаа үсөөн бэшэ шэнэ түхеэрэлгэ хэрэглэхэ.

Шэнээр зохёогдожо, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн хэрэглэгдэхэ гэбэл:

—нооһон бүдүүдые латексаар болбосоруулха технологи;

— утаһануудые шэрдэхэ шэнэ түхэлэй будагууд;

—нооһо ээрэлгын ба утаһа орёолгын машинануудай шэнэ муфтанууд;

— нооһо оньһожоруулагдамал аргаар машинануудта дамжуулха арга;

— электрын элшэ хүсэнэй ба бусад гаргашые хинан тоолохо автомат түхеэрэлгэ.

Нооһо илгалгын цехтэ, бүдүүдые будалгын үйлэдбэридэ, түүхэй эдэй цехэй транспортна участогта, нооһо прессээр нягталан багсалдаг участогта һэльбэн шэнэлэлгын хүдэлмэри хэжэ, комплексноор оньһожоруулха. Тэдэнэй ашаар угаагдаһан нооһо 7,8 процентээр, нэхэгдэһэн бүд 6,9 процентээр ехые абадаг болохо.

Шэнэ, үндэр бүтээсэтэ, 180 түхеэрэлгэ тохохо, мүн мүнөө хүдэлжэ байдаг технологическа 50 түхеэрэлгэ һэльбэн шэнэлхэ.

Шэнэ техникэ, үйлэдбэриин процессүүдэй түрүү технологи болон алмалта, арьбалалтын гуримые гүнзэгыгөөр шудалха зорилготойгоор жэл бүри хүдэлмэришэдэйнгөө 70 хүрэтэр процентые үйлэдбэриин-техническэ курсануудта, түрүү дүй дүршэл шудалан нэбтэрүүлхэ һургуулинуудта һургаха ба хоёрдохи мэргэжэлыень шудалуулха. Гуша наһа гүйсөөдүй залуу хүдэлмэришэдэй 90 процентые хүдэлмэришэн залуушуулай һургуули, техникум болон институдта һургаха.

Үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн уһые сэбэрлэжэ, дахин хэрэглэдэг болохо. Нооһо угаалгын ба сэмбэ нэхэлгын үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн уһа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдые һэльбэн шэнэлхэ.

Хараалагдаһан эдэ бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар бүд нэхэлгэ дээрэ 20 тонно түүхэй эд, 1 миллион 500 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ, 7,5 мянган гекалори дулаа, 800 мянган кубометр уһа арьбалжа, алмагдаһан бүхы материалһаа 500 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилхэ.

Гар ажалые оньһожоруулгын хэмжээе 17 процентдэ хүргэхэ.

Найман шэнэ зүйлэй бүд нэхэжэ гаргадаг болохо. Тиин нэхэгдэдэг бүдэйнгөө 50 процентые 1985 он болотор шэнэлхэ.

Жэл бүри хоёр янзын бүд һайжаруулагдаһан шанартайгаар гаргаха.

Табан жэлэй эсэс болотор гаргаһан бүхы бүдүүдэйнгээ 47 процентые Гүрэнэй шанарай тэмдэгтэй болгохо. Шэнэ, мүнөө үеын бүдүүдые арад зоной хэр зэргэ хэрэглэдэгые шэнжэлхын тула 1982 ондо фирменнэ магазин нээхэ.

Үйлэдбэреэ шэнэлэн һэльбэжэ, техническэ талаһаань зэбсэгжүүлһэнэй, гол ба хамһабариин үйлэдбэрние наринжуулһанай, комплексно оньһожоруулга, түрүү технологи, эрдэм, техникын туйлалтануудые, ухаалан зохёолгын ба уралан наринжуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй, мүн ажалаа научна гуримаар эрхилһэнэй ашаар 5 миллион-һоо дээшэ түхэригэй экономическа ашаг олзо абаха.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар промышленна бүхы продукциин ургалтые туйлаха.

Комбинадай хүдэлмэришэдые эдеэ хоолой продуктнуудаар хангалтые һайжаруулхын тула хамһабариин ажахые хүгжөөхэ: гахайнуудай тоо толгойе 600-да хүргэхэ, жэл бүри 100—120 центнер огородой эдеэ суглуулдаг болохо, хүүгэдэй саад, яслинуудые мёдоор хангаха.

Хүдөөгэй ажалшадтай холбоо барисаагаа улам үргэдхэхэ, хоёр квартиратай арбан гэр, малай байра барихадань, машина, техникээ заһабарилхадань 200 мянган түхэригэй туһаламжа үзүүлхэ.

Энэ социалис уялганууд комбинадай коллективэй хамтын суглаан дээрэ зүбшэгдэн баталагдаба.

АХА ДҮҮ МОНГОЛ ОРОНДО ЗОРЮУЛАГДАБА

«В. И. Ленин болон Монгол орон» — гэжэ июлиин 9-дэ Москвада, В. И. Ленинэй Түбэй музей соо нээгдэһэн выставкэ нэрлэгдэнэ. МНР-тэ Арадай революциин болоһоор 60 жэлэй ойдо тэрэ зорюулагдана.

Агууехэ Октябриин вождиин эхинень табиһан Советскэ Союзай ба Монголой хоорондохи бата хани барисаанай темэ эндэ табигдаһан зүйлнүүдтэ элеэр харагдана.

Аха дүү хоёр арадай ёһотойл адли тэгшэ эрхэтэй харилсаан тухай документнүүд выставкэдэ табигдаа. Бүлэгүүдэй нэгэниинь Монголой делегациин 1921 ондо Москвада ерэжэ, В. И. Ленинэй Д. Сүхэ-Баатартай уулзалгада зорюулагдана.

Экономико, эрдэм, соёлые хүгжөөлгэдэ, социализм байгуулгада коммунистнуудай партиин хүтэлбэри доро ехэ амжалтануудые туйлаһан монгол арадай революционно тэмсэлэй гол шатануудые экспозици тодо хурсаар харуулна. КПСС-эй болон МНРП-гэй харилсаа холбоон тухай хөөрэһэн материалнууд ехэ һонирхол үүсхэнэ.

В. И. Ленинэй Түбэй музей болон Улаан-Баатартахи В. И. Ленинэй музей энэ выставкые бэлдэһэн байгаа. МНР-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Д. Готов тэрэниие нээлгэ дээрэ үгэ хэлэбэ.

• • •

Монголой Арадай революциин 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Совет-монгол хани барисаанай һара аха нүхэсэлэй жагсаал боложо дүүрэбэ. Тэрэ Москвагай «Компрессор» заводто болоһон митингээр июлиин 9-дэ манай орон дотор түгэсөө.

Тэрэнэй программа үргэн ехэ, элдэб янзын байба. Москвада, Киевтэ, Минскдэ, Ташкентдэ, Бакуда, Барнаулда, бусад олон хото городуудта болон һуурин тосхонуудта баярай суглаанууд, хани барисаанай үдэшэнүүд, монгол ханинартай уулзалганууд болоо. Промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэриин предприятинуудта, научна эмхи зургаанууд болон студентнэрэй аудиторинуудта социализм байгуулгада аха дүү арадай амжаһан туйлалтанууд тухай лекцинүүд уншагдаа, элидхэлнүүд хэгдээ. Монголой соёлой үдэрнүүд, олон тоото выставкэнүүд, кинофестивальнууд амжалтатайгаар үнгэрбэ. «СССР—МНР. Хани барисаанай ба аха нүхэсэлэй 60 жэлэй ой» гэһэн фотоэкспозици москвагайхидые, ниислэлэй айлшадые ехээр һонирхуулаа.

Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй делегациин пресс-конференци июлиин 9-дэ Москвада болобо. Делегациие хүтэлбэрилэгшэ — МНРП-гэй ЦК-гай гэшүүн, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Ч. Сүрэн монгол арадай алдарта ойгоо ямар амжалтануудаар угтажа байһан тухай хөөрөө. Социалис Монгол оронтой хани барисаагаа, харилсаа холбоогоо саашаданъ бэхижүүлхые совет хүнүүдэй хүсэжэ байдаг тухай айлшан тэмдэглээ, МНР-тэ социалис общество байгуулгада саг үргэлжын анхарал хандуулдагайнь, аха дүү ёһоной туһаламжа үзүүлдэгэйнь түлөө тэрэ КПСС-тэ, Совет гүрэндэ, бүхы совет арадта, нүхэр Л. И. Брежневтэ үнэн зүрхэнһөө баяр баясхалан хүргэбэ. МНР-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Д. Готов пресс-конференцидэ хабаадалсаа.

(ТАСС).

МОСКВАГАЙ УЛАСХООРОНДЫН КИНОФЕСТИВАЛЬ

Түбэй фестивалиин залда хүдэлмэриин үдэр 14 час 30 минутада эхилнэ. Эгээл энэ үедэ «Россия» гостиницын Концертнэ зал соо элдэб оронуудай элитэ мэдээжэ 14 кинематографист зүүн ложодо һууриия эзэлнэ. Эдэмнай жюрин гэшүүд гээшэ. Заншалай ёһоор, зохёохы мүрысөөндэ ороһон ээлжээтэ фильмые зохёон бүүлгагшад хурса гэрэлээр яларһан сценэ дээрэ гаража ерэнэ.

—Москвагайхид ехэл хүндэмүүшэ зон байна, —гэжэ Угандын «Центр» гэдэг фирмын директор Ф. Одида тоолоно. —Хаа хаанагүй намайе үнинэй танил мэтээр угтана. Улаан талмай үзэсхэлэн һайхан лэ. Тэрэниие Агууехэ талмай гэжэ нэрлэхэ байнаб.

Июлиин 9-дэ «Россия» гостиницын Алтан зал соо зохёохы хөөрэлдөөн үргэлжэлбэ: совет болон гадаадын журналистнууд конкурсдо хабаадуулагдаха лентэнүүдые байгуулагшадтай эндэ түрүүшынхеэ уулзаба.

Совет кинорежиссёрнууд олон шэнэ лентэнүүдые харагшадай анхаралда табяа. П. Чухрайн «Хүнүүд океан соо» Г. Малянай «Альган тараг», Г. Панфиловай «Темэ» гэһэн кинокартинанууд программада оруулагдаһан байна.

Дэлхэйн экранай уран бэлигтэйшүүл хүнэй ажабайдалые, оюун ухаан бодолые, мүнөөнэй обществотой тэрэнэй харилсаае али бүхы талаһаань үргэнөөр харуулхые оролдоно.

(ТАСС).

БУРЯАДАЙ АССР-һээ СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НАЦИОНАЛЬНОСТЬНУУДАЙ СОВЕДЭЙ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ТАЛААР КАБАНСКЫН ҺУНГУУЛИИН 522-дохи ОКРУГОЙ ҺУНГУУЛНИН ОКРУЖНОЙ КОМИССИИН

МЭДЭЭСЭЛ

Һунгуулиин окружной комисси «СССР-эй Верховно Соведэй һунгалта тухай» СССР-эй Хуулиин 42-дохи, 43-дахи, 44-дэхи статьянуудта үндэһэлэн, **иигэжэ тогтообо:**

1. Национальностьнуудай Соведтэ һунгалта үнгэргэхэ талаар Кабанскын һунгуулиин 522-дохи округһоо «Главбурятстройн» барилга-хабсаралгын 8-дахи управлениин, Таловска түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадай коллективүүдээр, Кабанскын районой «Шергинский» совхозой хүдэлмэришэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд болон алба хаагшадай коллективээр дэбжүүлэгдэһэн **Сергей Васильевич БАШИЛОВЫЕ** СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абаха.

2. Национальностьнуудай Соведэй һунгалта үнгэргэхэ талаар Кабанскын һунгуулиин 522-дохи округһоо һунгагдаха депутадта кандидат Сергей Васильевич **Башиловые** һунгуулиин бюллетеньдэ оруулха.

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛ—БҮГЭДЫН ХЭРЭГ

...РАГШАТАЙ ЭХИН

«Татарский ключ» карьерэй ...равлениин горнягуудай кол...ктив «Гигант» колхоздо тэ...ээл бэлэдхэхэдэнь жэл бү...и хамһалсадаг юм. Байгша ...дошье горнягууд хүршэ ажа...ада 35 тонно набша, намаа ...глуулжа үгэхөөр хараалан...ай.

Шефскэ туһаламжын түсэ...өөр хараалагдаһан даабаряа ...үргэхын тула 10 хүнһөө бү...идэһэн тусхай бригада бай...улагдаа. Тус коллективые ...ГК-гай начальник Василий ...авлович Кашин ударидана.

Түрүүшын табан үдэрэй тур...шада энэ бригада 10 тонно ...абша, намаа бэлэдхээ. Мү...нөө набша, намаа бэлэдхэхэ ...үдэлмэри үргэлжэлһөөр.

В. БУДАЖАПОВ.

Загарай.

ТҮРҮҮШЫН 500 ЦЕНТНЕР

Байгша оной зунай сагай баһал гандуу байһые хараадаа абажа, адууһа малдаа үбһэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр хуряан нөөсэлхые шиидэһэн Бодоной совхозой коллектив эдэ үдэрнүүдтэ намаг газарай ногоо сабшажа захалба. Һүүлэй мэдээгээр үбһэшэдэй долоон звено даалгагдаһан участогуудайнгаа ногооной ургаса хуряахаяа гараба.

Түрүүшээр эдэнэр ожорһо, хулһа, набша намаа сабшахаһаа гаана, намаг газарай ногоо гар хажуураар унагаагаа юм. Мүнөө эндэ И. В. Кожевинэй хүтэлбэрилдэг звено амжалтатай ябана. Совхозой тэжээл бэлэдхэгшэд 500 центнер үбһэ, ожорһо сабшажа һүрилөөд, хүдэлмэреэ улам эршэмтэйгээр үргэлжэлүүлнэ.

Баргажан.

А. ДОНДУПОВ.

НАБША, НОГООНОЙ ШЭМЭТЭЙДЭ

Репортаж

Урда үдэрынь уһата аадарай ороһоншье һаа, наранай һаргама хурса элшээрээ шарахань улам шангадажа, газаа ааяма бүгшэм халуун болошобо. Ногооной витаминтай гурил гаргадаг адар томо агрегадай захада ажаллажа байһан Гомбо Омогтуев халуудаһандаа хирэ-хирэ болоод лэ һүүдэртэ орожо, һэрюусэхэ үедөө нүхэдтөө хандан:

— Үдэшэндөө баһал аадарлахань ха. Ягаа шангаар шаранаб. Иигээд лэ хура бороомнай таһалдахаяа болихонь бы? —гэхэдэнь, Бимба Бальжиев тодожо абаад:

— Юунэйшье адхараа һаа, бидэнэй хүдэлмэридэ һаад болохогүйл даа. Ногооной түргэн һайнаар ургабалнь зохид бэлэй. Ажалнай һаадгүй ябахал һэн...

Энэ агрегат хүдэлгэдэһөөр һаянай. Мүнөө үедэ сабшалангай болон таримал ногооной үшөөл үндэрөөр ургаагүй байбашье һаань, элдэб модоной набша намаагаар хоншуухан үнэртэй гурил гаргана. Малай шэмэтэ тэжээл болохо набша намааень шефскэ туһаламжа үзүүлхэеэ городой предприяти, эмхи зургаануудһаа ерэһэн хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд бэлэдхэжэ үгэдэг байна. Тэрэ үдэр эндэ Улаан-Үдын шэлэй заводой, хэлхеэ холбооной үйлэдбэриин-техническэ управлениин бүлэг хүдэлмэришэд ажаллажа байба.

Модоной набша намаа отолжо, автомашинада ашаад эльгээхэдэнь, тус агрегадай гэшүүд тэрэнииень абаһаар, «Вихрь» түхэлэй машинаар хэршэжэ, «АВМ» түхеэрэлгэдээ дамжуулна. Эндэ ехэ барабан соо орожо хатаагдаад, дам саашадаа гурил болгогдоһон тэжээлыень Лубсандаша Цыденова мэшээглэнэ. Тэрэ үдэр тус агрегат гушаад мэшээг гурил гаргаад байгаа һэн..,— гэбэ.

— Түрүүшымнай үдэрнүүдтэ элдэб шалтаг олдоод лэ байна. Үсэгэлдэр гурил болгогдохо набша намаа дуталдаа. Мүнөөдэр һайн ябажа байнабди. Үдэр бүхэндэ хүсэд хангагдаад байбал, дунда зэргээр зуугаад мэшээг гурил бэлэдхэгдэхэл байха. Ногооной, үрмэдэһэ халаахайн сабшагдажа асарагдахадал, ажалнай ураг-шатайгаар ябажа захалха ёһотой. Модоной набша намаа таһалдажал байдаг,— гэжэ агрегадые хүтэлбэрилэгшэ Бимба Бальжиев хөөрэнэ.

Эндэ мүнөө табан хүн ажаллана. Саашадаа хэршэгдэһэн ногооной элбэгжэхэдэ, хоёр халаанда хүдэлгэгдэхөөр хараалагданхай.

Ногооной витаминтай гурил гаргагшад тэжээлэй шанарта онсо анхарал хандуулна. Илангаяа томо агрегат хүдэлгэдэг Бимба Бальжиев улаан дүлөөр соробхилжо байһан барабанайнгаа досоохи температурые хинан шалгажа тааруулна. Хирэ-хирэ болоод лэ бэлэн болоһон гурил гартаа абажа, үнгөөрнь шанарыень тодорхойлно.

— Бидэ хамагһаа урид ажахыдаа малай тэжээл бэлэдхэжэ эхилдэг гээшэбди. Энэ жэлдэ түсэбнай яһала ехэ юм. Хэрбээ ногооной һайнаар ургаал һаа, даабари ядамаггүй дүүргэгдэхэ. Хабарһаа нааша хура бороо биратай оронгүй байжа, илангаяа таримал ногоон муугаар гараа. Һүүлэй энэ бороодо заһаржашье болохо. Ногооной саг соогоо асарагдаад байбал, бидэнэй һаатаха, һамшаха юумэн үгы, —гэжэ Гомбо Омогтуев мэдүүлнэ.

Вл. ЖИГЖИТОВ.
манай тусхай корр.
Улаан-Үдын районой Оронгын совхоз.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Г. Омогтуев. Гурил мэшээглэгшэ Л. Цыденова. АВМ агрегат.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БАЯРАЙ СУГЛААН

Монголой Арадай революциин илаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Улаан-Үдэ хотын олониитын баярай суглаан уржадэр, байгша оной июлиин 9-дэ болоһон байна.

КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **А. М. Беляков** суглаае нээгээ.

Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, Совет-монгол хани барисаанай бүлгэмэй Буряадай отделениин түрүүлэгшын орлогшо **В. П. Убеев** аха дүү монгол арадай түүхэдэхи гайхамшагта ойн баяр тухай элидхэл хэһэн байна.

Суглаан дээрэ аха дүү республикаһаа ерэһэн айлшад, тэрэшэлэн Улаан-Үдэ хотын һургуулинуудта һурадаг Монголой оюутад байлсаа.

Улаан-Үдын анда —Дархан хотын горкомой болон гүйсэдкомой нэрэ дээрэ эльгээгдэхэ амаршалгын телеграммые суглаанда хабаадагшад баталан абаа.

Удаань «Тэмсэл» гэһэн монгол фильм харуулагдаа.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ
тобшо мэдээсэл

ЭДЭБХИТЭДЭЙ СЕМИНАР

Районой партийна организацинуудай секретарьнарай ээлжээтэ семинар һаяхан Итанцын леспромхоздо боложо үнгэрбэ. «КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, үзэл сурталай хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха» гэһэн асуудалаар партиин Прибайкалиин райкомой секретарь Г. Б. Цыденов элидхэл хээ.

Удаань партийна организацинуудай секретарьнар үзэл сурталай хүдэлмэри яажа ябуулдаг тухайгаа хөөрэлдэһэн, дүй дүршэлөө халан абалсаһан байха юм. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын модоной баазын парткомой секретарь Е. М. Кузьминых коллектив доторoo ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулдаг дүршэл тухайгаа хөөрөө. Итанцын леспромхозой партбюрогой секретарь Л. Д. Блинникова коллективэй гэшүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ харуулан ойлгуулха агитациин ямар нүлөө үзүүлдэг тухай хэлэлсэн байна.

Тэрэшэлэн партиин райкомой эмхидхэлэй-партийна хүдэлмэриин таһагые даагша В. И. Житихин, пропаганда болон агитациин таһагые даагша Г. А. Горина гэгшэд семинар дээрэ мүн лэ үгэ хэлэһэн байна.

Семинарай түгэсхэлдэ эндэ сугларагшад тус леспромхозой клуб, автогараж болон конторой харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүдые хэр зэргэ шэмэглэгдэһые хаража, һанамжа, дурадхалаа хэлсэһэн байха юм.

А. КОЗИН.

Монголой Арадай революциин 60 жэлэй ойдо

ЗУУН ЖЭЛНҮҮДТЭЙ ТЭНТЭЙ ЗАМ

1921 ондо болоһон Монголой Арадай революци хадаа Агууехэ Октябриин социалис революциин эхи табиһан бүхэдэлхэйн-түүхэтэ революционно гүн гүнзэгы хубилалтануудтай нягта холбоотой байна бшуу. Энэ хадаа түүхэтэ үйлэ хэрэгэй һүүлээр түрүүлэн болоһон ажалша арадай илалта түгэс революци мүн.

Монгол орондо мүндэлһэн Арадай Республикын түүхэтэ дүй дүршэл хадаа гээгдэнги оронууд капитализмын хүгжэлтэтэ шатые алгасан, социализмда шэлжэн орохо арга боломжотой гэһэн ленинскэ һургаал заабариин гайхамшаг бодото гэршэ болоно.

Түүхэтэ энэ 60 жэлэй хугасаа тиимэ ехэ саг бэшэ. Гэхэ зуура энэ үедэ марксизм-ленинизмын манлай бологшо МНРП-гэй хүтэлбэри доро, Советскэ Союзай болон бусад социалис оронуудай аха дүүгэй туһаламжын ашаар МНР хэдэн зуун жэлнүүдтэй адли тэнтэй зам гаталаал.

Революциин урда тээхи Монгол орон Зүүн зүгтэхи эгээл гээгдэнги оронуудай нэгэниинь байгаа юм. Эндэ ямаршье промышленность үгы һэн, нүүдэл байдалтай мал ажал эрхилһэн арад ажахын үндэһэ һуури болоно. Феодальна гуримай харилсаан энэ орондо дэлгэрэнхэй байгаа. Хүн зониинь бэшэг мэдэхэгүй байһан шуу.

Монголой Арадай революциин [illegible] түүхэ хадаа үе галабай гээгдэлэй [illegible] гаталһан, социально-экономическа үндэһэн хубилалта [illegible] хурдан түргэн дабшалтын [illegible] тануud тушаа эндэхи арад түмэн хэлсэдэг юм.

Мүнөө МНР хадаа индустриальна хүгжэлтын замаар урагшаа батаар дабшажа ябаһан бэеэ даанхай социалис гүрэн гээшэ. Арадай засагай жэлнүүдэй үедэ мүнөө үе сагай түхэл шэнжэтэй промышленна шэнэ предприятинууд бии болоо, түмэр зам баригдаа, Сүхэ-Баатар, Дархан, Чойбалсан, Эрдэнэт, Бага-Нуур гэжэ шэнэ хотонууд, хүдэлмэришэдэй посёлогууд бодхоогдоо, жэл үнгэрхэ тума Монголой газар дайда дээрэ промышленна шэнэ түбүүд улам олон болоно.

Ороной социалис промышленность арадай ажахын эгээл томо һалбари юм. Тэрэ ороной национальна доходой 46 процентые, ниитэ продукциин 64 процентые үгэнэ.

Үшөө 1959 ондо бүхы ороной оршон дээрэ хүдөө ажахын социалис хамжаанай замда оруулха хүдэлмэри дүүрэһэн байна. Ороной бүхы экономикодо социалис үйлэдбэриин харилсаан гүйсэд илан мандаа бшуу.

Жараад онуудай эхин багаар МНР социалис общество байгуулжа дүүрэнтэһэн байна.

Марксизм-ленинизмын үзэл сурталда, пролетарска интернационализмын үнэн сэхэ Советскэ Союз аха дүү Монгол орондо али бүхы туһаламжа үзүүлһэн.

Совет болон монгол арадай хани барисаанай агууехэ Ленин ба монгол арадай вождь Д. Сүхэ-Баатар үндэһэ һуури табиһан түүхэтэй. Советскэ Союзай хамтын хүсөөр баригдаһан «Эрдэнэт» комбинат хадаа энэ хани нүхэсэлэй бодото гэршэ болоно.

Советскэ Союзай технико-экономическа туһаламжаар баригдаһан промышленна предприятинуудта мүнөө электрын эрэшэм гаргалгын 90 процентнь үйлэдбэрилэгдэнэ, шулуу нүүрһэнэй 80 процентнь малтагдана, абтаһан бүхы ноохон сэбэрлэгдэн болбосоруулагдана.

Индустриализациин урагшаа дабшажа байха үедэ хүдэлмэришэн ангиин үүргэ болон удха шанар хэлбэришэгүйгөөр урган дээшэлнэ.

Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һууриие бэхижүүлхэ талаар тодорхой хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Мүнөө үедэ хүдөө ажахын 255 нэгэдэл, 62 госхоз болон тэжээл үйлэдбэрилгын ажахы, ажахынууд хоорондын 28 предприяти ороной хүдөө ажахын үндэһэ һууринь болоно.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ороной госхозууд болон хүдөө ажахын нэгэдэлнүүд олон мянган шэнэ трактор, комбайн, автомашина ба бусад оньһон техникэ абаһан байна. Үргэн нэлэнхы бэлшээринүүдые уһатай болгохын тула мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүдые барилгада, малай байрануудые бодхоолгодо ехэ мүнгэ зөөри һомологдоо.

Имагтал 1969—1978 онуудта СССР-эй туһаламжаар 38,4 мянган толгой үхэр малай байлгагдаха байранууд, үүлтэртэ ба һүнэй 20 гаран фермэ, холимог тэжээлэй 17 завод болон комплексно ажахы, тракторнууд ба хүдөө ажахын машинануудые заһабарилха 20 гаран предприяти, цех баригдажа, ашаглалгада оруулагдаһан байна.

МНР-тэ газар тарялан элдүүрилгые хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана. Элдүүрилэгдэдэг газарай талмай 1 миллион гектарһаа дээшэ болоно, харин 20 жэлэй урда тээ энэ талмай 100 мянганһаа үлүүтэйхэн гектар байһан юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Монголой Арадай Республикада мяха, һү, овощ үйлэдбэрилхэ, үүлтэртэ хонид болон үхэр мал, гахай ба шубуу үсхэбэрилхэ талаар тусхай шэглэлтэй томо ехэ ажахынууд эмхидхэгдэн байгуулагдаа.

Арадай засагай жэлнүүдтэ, илангаяа ороной хүгжэлтын социалис шатада ёһотойл соёлой хубисхал боложо, ажалшадай һуудал байдалые улам һайжаруулһан байна. Литература ба искусствын һалбаран бадаралга, эрдэм, гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын хурдан түргэн хүгжэлтэ Монгол орондо хэдэн олон капиталис оронуудые ахижа гаргаха арга олгобо. Монголой Арадай-революционно парти энэ талаар ехэ габьяатай.

Мүнөөнэй Монгол ороной бүхы хүн зон үзэг бэшэгтэй болонхой. Хүн зоной үзэг бэшэггүй байлгые усадхаһанайнгаа түлөө МНР Уласхоорондын эмхиин (ЮНЕСКО) шагналда — Н. К. Крупскаягай нэрэмжэтэ шанда хүртэнхэй.

Орон дотор юрэнхы эрдэмэй 570 гаран һургуули, 25 техникум, 8 дээдэ һургуули бии юм. Олон тоото институдууд болон подразделенинүүдтэй Наукануудай академи эрдэм-шэнжэлгын үрэ түгэс хүдэлмэри бэелүүлдэг байна. Арба мянган хүн бүхэнэй хүртэсэдэ абажа харабал, дээдэ һургуулинуудай студентнэрэй тоогоор МНР хүгжэнги олохон капиталис оронуудай хэмжээндэ хүрөө. Хэрбээ 1930 ондо гүрэн соо дээдэ эрдэмтэй 22 мэргэжэлтын байбал, мүнөө ороной дээдэ һургуулинуудта 22 мянган хүн һурана. Хүн зонойнгоо үдэсөөр энэ орон дэлхэй дээрэ түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ. Монголой хүн зоной 50 гаран процентнь 30 хүрэтэр наһатай юм гээд хэлэжэ болоно.

Шэнэ экономико болон соёл культурые байгуулгын, хүгжөөлгын үедэ национальна хүдэлмэришэн анги урган гараа. Тиигэжэ тэрэ социалис байгуулалтын ниитын түрүү хүсэн болоһон байха юм.

МНР-эй уласхоорондын нэрэ хүндэ жэлһээ жэлдэ ургана. Мүнөө үедэ Монголой Арадай Республика дэлхэйн 90 гаран оронтой дипломатическа харилсаа тогтоонхой, тэрэ ООН-ой болон уласхоорондын бусад олон эмхинүүдэй гэшүүн юм.

1981 оной май һарада үнгэргэгдэһэн МНРП-гэй XVIII съезд ороной политическэ ажабайдалда шухала үйлэ хэрэг болоо. XVII съездһээ хойшо парти болон арадай хэһэн ажал ябуулгын дүнгүүдые тэрэ согсолоо, ойрын жэлнүүдтэ партиин бэелүүлхэ дотоодын болон гадаадын политикын зорилгонуудые тодорхойлоо. МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. Цеденбал партиин XVIII съездын трибуна дээрэһээ иигэжэ мэдүүлбэ: «КПСС болон совет арадтай хани барисаагаа, али бүхы харилсаа холбоогоо саашадаашье хэлбэришэгүйгөөр, бэхижүүлхэ гээшэ манай гол зорилго мүн».

МНРП-гэй XVIII съезд «1981—1985 онуудта МНР-эй арадай ажахын ба соёлой хүгжэлтын гол шэглэлнүүдые» баталба. Монголой Арадай Республикые хүгжөөхэ шэнэ долоодохи табан жэл социализмын материально-техническэ үндэһэ һууриие байгуулха, ниитын харилсаае нарижуулан һайжаруулха талаар МНРП-эй программна зорилгонуудые бэелүүлгын шухала шата болохо байна.

Социализм байгуулха талаар аха дүү монгол арадай түйлаһан амжалтада совет хүнүүд, тэрэ тоодо Буряадай АССР-эй ажалшад үнэн зүрхэнһөө баясана. МНРП-гэй XVIII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүд болон ороной ажахы ба соёл культурые хүгжөөхэ долоодохи табан жэлэй даабаринуудые бэелүүлхэ талаар ажалай шэнэ амжалтануудые түйлахыень совет хүнүүд үнэн зүрхэнһөө хүсэнэ.

Совет-монгол харилсаанай түүхэдэ хани барисаанай, аха нүхэсэлэй ба нэгэ нэгэндээ туһалалсалгын һайхан жэшээ олон юм. Совет Росси ба Монголой хоорондо нүхэд ёһоной харилсаа тогтоохо тухай хэлсээндэ В. И. Ленинэй үшөө энхэ мэндэ байхада, 1921 оной ноябриин 5-да Москвада гар табигдаһан байгаа. Энэнь монгол арадай олон зуун жэлэй түүхэдэ адли тэгшэ эрхын үндэһэ һуури дээрэ баталагдаһан түрүүшын хэлсээн байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй Советскэ Союзай партийно-правительственна делегациин албанай хэрэгээр МНР-тэ ошоод байха үедэ 1966 оной январиин 15-да Улаан-Баатарта баталһан хани барисаан, харилсаа холбоон, нүхэсэл тухай хэлсээн хадаа совет-монгол харилсаанай түүхын шухала шата болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй 1974 оной ноябрьда албанай хэрэгээр МНР-тэ ошоходо, мүн нүхэр Ю. Цеденбал түрүүтэй МНР-эй партийно-правительственна делегациин албанай хэрэгээр 1976 оной октябрьда СССР-тэ ерэхэ үедэ СССР-эй болон МНР-эй партийно-правительственна делегацинуудай хоорондо хэгдэһэн хэлсээнүүд хадаа манай партинуудай, оронуудай хоорондохи бүхы харилсаа холбоое хүгжөөхэ, гүнзэгырүүлхэ хэрэгтэ, социалис хани харилсаата оронуудай нэгэдэлые бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулһан байна.

«Бидэ хамтааран арадай засагые сахин хамгаалһан, шэнэ байдал байгуулһан байнабди, байгуулнашьебди, ямаршье туршалгануудта сугтаа байгаабди, байхашьебди», — гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев монгол арадта совет арадай ямараар хандадаг байһан тухай хэлээ һэн.

«Союз-39» гэжэ замбуулинай онгосо дээрэ командир — Советскэ Союзай Герой, СССР-эй лётчик-космонавт В. Джанибеков МНР-эй эрхэтэн космонавт-шэнжэлэгшэ Ж. Гуррагча хоёрой 1981 оной мартын эсэстэ бэелүүлһэн замбуулинай ниидэлгэ [...]вет-монгол хани барисаа[...] түүхэдэ үшөө нэгэ шэнэ томо хуудаһа бэшэбэ.

Буряадай АССР-эй ажал[...]дай ба Монголой хилэ шада[...] аймагуудай ажалшадай [...]рондохи нүхэд ёһоной хар[...]саа холбоон хадаа совет-монгол арадуудай хани [...]рисаанай таһаршагүй хуб[...] болодог. Энэ харилсаа [...]боониинь жэлһээ жэлдэ [...] жалтатайгаар хүгжөөгдэнэ.

Совет-монгол хани ба[...]саан үе сагаар ба хэрэгүүд[...] шалгагдаһан, хамтын да[...]най урдаһаа сугтаа тэмс[...] хатуу шэрүүн жэлнүүдтэш[...] амгалан байгуулалтын ж[...]нүүдтэшье туршалгануу[...] дабажа гараһан байха юм.

Уласхоорондын, орш[...] эб найрамдалай, демокра[...] ба социальна дэбжэлтын [...]лөө, буу зэбсэг гаргалга[...] империализмын зээрхэг [...]римхэй ябуулгануудта, [...] кинэй хүтэлбэрилэгшэдэй [...]лимтархы политикада эсэр[...]гээр Монголой Арадай Р[...]публика эдэбхитэйгээр т[...]сэнэ.

Урдань гээгдэнги бай[...] оронуудай капиталис бэшэ[...]маар социализм тээшэ д[...]шажа болохо тухай маркс[...]ско-ленинскэ һургаалай а[...] ехэ зориг бадаруулагша [...]сые монгол арадай түүх[...] түйлалтанууд арсашагүй[...] гэршэлнэ.

Социалис оронуудтай С[...]ветскэ Союзай бэелүүл[...] хани барисаае, харилсаа х[...]боое, аха дүүгэй туһалам[...] саашадань хүгжөөхэ ба б[...]жүүлхэ шухала гэжэ КПСС[...] XXVI съездын түүхэтэ ши[...]хэбэринүүд дотор онсо[...] тэмдэглэгдэнхэй.

Аха дүү монгол арад э[...] түгэс, бата найдамтайгаар [...]рэлтэ һайхан ерээдүй тээш[...] дабшажа, Арадай револю[...]циин 60 жэлэй илалтын ү[...]рые угтажа байна.

А. БАДИЕ[...]
КПСС-эй обкомой секрет[...]

«САГААН АЛТАЯА» ГЭЭЛТЭГҮЙГӨӨР ХУРЯАЖА ДҮҮРГЭЕ!

МҮРЫСӨӨНЭЙ МАНЛАЙДА

Охин-Булагай совхозой хони хайшалагшадай хүндэлэлдэ районой түбтэ Ажалай алдар солын туг үргэгдэбэ. Эндэ түрүүшын табан хоног соо 6500 хонидой «нэхы» абтаад байгаа. Ажахыда тоологдодог бүхы хори мянган хониёо ажалай 18 үдэр соо охин-булагайхид хайшалжа дүүргэхые зоригжоод, эршэмтэйгээр ажаллана.

Нooho хайшалалга дээрэ нёдондо жэлэй чемпион Валентина Руфовна Разуваева түрүүлжэ ябана. Дүй дүршэл түгэс, шударгы бэрхэ энэ эхэнэрэй хонидые хайшалжа байхыень харахада урматай даа!

«Сагаан алта» хуряалгын кампанида энэ ажахы жэлһээ жэлдэ онсо анхарал хандуулдаг гээд тэмдэглэлтэй. Тэрэнэй нэгэ гэршэ хадаа нooho хайшалалгын пунктые даагшаар совхозой ахамад зоотехник Н. П. Коробениковые томилһон, мүн эндэ тусгаар парт-бүлэг эмхидхэһэн ушар болоно.

В. БОРИСОВ.

Бэшүүр.

Баргажанай районой Бодоной совхозойхид хонидой нooho хайшалгаяа дүүргэбэ. Энэ шухала хүдэлмэри байгша ондо эмхитэйгээр, зургаан үдэрэй туршада дүүрэбэ. Иимэ амжалта хайшашадай дунда социалис мүрысөө зүбөөр эмхидхэһэнэй, һайнаар урмашуулһанай ашаар түйлагдаа.

Nooho хайшалалга дээрэ үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлһэн хүнүүд олон. Тэдэнэй дунда механизаторнууд, аха дүүнэр Александр, Гарма, Яков Батуевууд, пенсидэ гараһан Г. З. Тухватуллина, эхэнэрнүүд Г. Ф. Кожевина, Е. К. Ларионова болон бусад бии.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Nooho хайшалалгын пунктда. 2. Эрхим хайшашад Е. К. Ларионова, Г. Ф. Кожевина.

Б. ЛОБСАНОВАЙ фототекст.

ДҮРШЭЛТЭЙШҮҮЛ ШАЛГАРНА

«Сагаан алта» хуряаха харюусалгата хүдэлмэри арбаад хоногой туршада үргэлжэлнэ. Энэ ажахыда хонидой nooho хайшалха томодхогдоһон пунктда 40 электро-хайша таһалгаряагүй хүдэлгэгдэнэ. Байгша ондо Хүлэй совхоздо 11300 хониной nooһон абтаха юм. Түсэбэй ёһоор тус ажахы 350 центнер нарин nooho бэлэдхэлэй пунктда тушаахаар хараалаанхай. Һүүлэй мэдээгээр арбаад мянган хониной nooһон хайшалагдан абтаа.

Хайшашадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн табан хоног бүридэ согсологдожо, шалгарагшадынь урмашуулагдана. Һүүлэй дүнгөөр дүршэлтэй хайшалагшад Н. Бурдина, Т. Найданова гэгшэд социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябана. Тиихэдэ хайшануудые заһабарилагша Владимир Ситниковэй ажал урагшатай.

А. ДОНДУПОВ.

Хори.

ГҮРЭНДЭ ТУШААГДАНА

Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз хайшалагдаһан nooһоёо гүрэндэ тушаажа эхилбэ. Эдэ үдэрнүүдтэ «сагаан алта» хуряалгын эршэ улам шангадана. Һүүлэй мэдээгээр 4000 гаран толгой хонид «нэхыгээ» хуулуулаад байна. Нёдондо жэлэй «сагаан алтанай» хаһада шалгараһан Нина Поликарповна Варфоломеева, Валентина Серафимовна Шарагина, Александра Михайловна Ерофеева гэгшэд мүнөөшье жэлдэ муу бэшээр ажаллана. Тэдэнэр үдэрэй туршада 50—50 хони хайшалаа.

Байгша ондо Никольско дунда һургуули дүүргэһэн Сергей Валиулин, Сергей Афанасьев, Сергей Калашников гэгшэд шударгы бэрхэ ажалаараа бусадта жэшээ харуулна.

Энэл районой «Искра», «Коммунизм» колхозууд мүн лэ түрүүшын тонно nooho тушааба.

Манай корр.

БЭЛДЭҺЭНЭЙ ЗЭРГЭЭР...

Үбһэ ногоо хуряаха сагшье тулажа ерэбэ. Сабшалан дээрэ хүдэлгэгдэхэ техникэ мүнөө үедэ бэлэн болгогдоод байха зэргэтэй гээшэ. Үнэхөөрөөшье, Сэлэнгын районой зарим ажахынууд косилка, тармуур, пресс болон бусад техникэеэ бүри хабартаа заһабарилжа эхилээ бэлэй. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын совхоздо тусхай звено байгуулагдаад, хабарай тарилгын техникэтэй хамта үбһэ тэжээл хуряаха машинанууд заһабарилагдаа һэн. Совхозой түб һууриндахи МТМ-гэй хорёо соо ажаллахаар бэлэн косилканууд, пресс-подборщигууд жэрынхэй. Сабшалан дээрэ гаргахынгаа урдахана харууһалгын «гар хүрөөд лэ» эдэниие звенонуудта даалгажа үгэхэдэ болоно. Заһабарилагдаһан техникэеэ хадагалдаг талмайдань ондоо хүнүүдэй орохогүй нарин журам сахигдана. Тиимэһээ заһабарилагдаһан техникэ хэзээшье бүрин бүтэн байна ха юм.

Энэ совхозой Ехэ-Цагаанай отделениин механизаторнууд техникэеэ байра дээрэнь орхино. Хашаа, хорёогүй задагай талада хэбтэһэн оньһон машинын детальнуудые харгыншье хүн абажархина ха юм. Эгээл тиимэһээ үбһэ хуряадаг эндэхи техникэ һандаранхай, эбдэрэнхэй хэбтэбэ. Шэнэ шахуу тармуур, косилканууд, нэгэ пресс ехэ заһабарилгада орохоор болоод байна. Отделениие эрхилэгшэ В. Цыденовтэ районой инженерно албан нэгэтэ бэшэ һануулга, сошордомо дохёо соносхоһон байгаа. Хэмжээнүүд абтаагүй.

Кировэй, Тельманэй нэрэмжэтэ совхозуудай үбһэ хурлалгын техникэ ехэнхидээ бэлэн болонхой. «Өөрынгөө үйлэдбэрилһэн тэжээлээр малаа хүсэд хангая!» гэһэн уряатайгаар Тельманэй нэрэмжэтэ совхозойхид районой ажалшадта хандахадаа, сабшалан дээрэхи хүдэлмэреэ шангадхаһан, үбһэ тэжээл хуряаха техникэеэ эртээнһээ заһабарилжа эхилһэн юм. Тиихэдэ Кировэй нэрэмжэтэ совхозойхид урда жэлнүүдэй жэшээгээр үндэр ургасаяа богони болзорто, һайн шанартайгаар абахын тула сабшалан дээрэ хүдэлгэгдэхэ техникэеэ бэлэн болгонхой.

Гэбэшье районой зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, инженерно-техническэ албан энэ асуудал шиидхэхэ болзороо хойшолуулжархиһан байна. Үдэр бүриин ажалдаа үүртэ, үүртэһээр, эгээн гол хэрэг болохо тэжээл бэлэдхэлгын техническэ талые харааһаа алдана бэшэ гү? «Бестужевский» совхоз хүрэжэ ерэбэбди. Хүдөө ажахын машинануудые харууһалан хадагалдаг талмайда ямаршье гурим үгы хэбэртэй. Шэб шэнэхэн пресс, косилка, тармуур, гэхэ мэтэнүүд хабсаргагдаагүй байба. Асарагдаһан ёһоорсо детальнууд хайрсагууд соогоо хэбтэнэ бэшэ, харин эндэ, тэндэ таранхай. Заһабарилагшадай звено дүтэлөөшьегүй хэбэртэй. Техникын муугаар харууһалагдадаг байһанай түлөө ялада унабашье, совхозой ахамад инженер Б. Н. Бадмаев хэмжээ абанагүй. Тракторай 14 косилка, 6 тармуур үшөө заһабарилагдаагүй.

XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо (инженер А. А. Буинов) бүришье дорой байдал тохёолдонхой. Хорёод косилка, олон тармуур, пресс хуряалгада бэлэн бэшэ.

Ганса хура бороогой ашаар һайн ургаса абтана гэхын аргагүй. Бэлдэһэнэйнгээ зэргээр тэжээлээ абана гэхэдэ болоно. Хэрбээ загастайнхид, харганаагайхид, жаргалантынхид урда жэлнүүдтэ бусадһаа ехэ үбһэ суглуулаа хадаа, сабшалан дээрээ ажалаа һайнаар эмхидхэжэ шадаа ха юм. Харин техникэеэшье, угайдхадаа, бэлдэжэ шадаагүй һаа, бүхы сабшалан, хүдөө тала, намаг, шугы гэлтэгүй, ургаһан лэ юумые дууһан суглуулхань бэрхэ болохо бшуу.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

ОРОНОЙ САБШАЛАН ДЭЭРЭ

КАЛУГА. Областиин таряашад таарамжатай зохид уларилые хэрэглэжэ, ногоо сабшаха хүдэлмэреэ эршэмтэйгээр ябуулна.

«Калужский», «Ольговский» болон К. Э. Циолковскиин нэрэмжэтэ совхозуудта нютагай механизаторнуудтай хамта городой шефүүд хүдэлнэ. Тэдэнэй туһаламжаар 3500 гаран тонно һайн шанартай үбһэн бэлэдхэгдээ. Энэнь түсэбөөр хараалагдаһанһаа нилээд ехэ болоно. Тэрэнэй горитой хубинь малай фермэнүүдэй хажууда һурилэгдөө юм.

Совхозуудай коллективүүд жэл хахад соо хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхээр хараална.

КАРШИ. Кашкадарьинска областиин ажахынууд тэжээл бэлэдхэлгээр Узбекистан доторoo эгээл үндэр дүнгүүдые түйлана. Гурбан жэлдэ хүрэхэ сенаж дарагданхай, үбһэ, ногооной гурил ехээр бэлэдхэгдэнхэй. Хуушан плантацинууд, севооборотой участогууд дээрэшье хүсы үбһэнэй баян ургаса ургуулагдаа юм.

Техникээр хангагдаһан оньһожоруулагдамал отрядууд үбһэ бэлэдхэнэ.

ЛИПЕЦК. Областиин колхоз, совхозуудай уһалагдадаг участогууд дээрэһээ олон жэлэй ногооe түрүүшынхеэ сабшажа дүүргэбэ. Уһалагдадаг талмай дээрэһээ 40 мянга шахуу тонно эрхим шанартай үбһэн суглуулагдаа. Энэнь нёдондо жэлэйхиһээ хоёр дахин ехэ болоно. 25 мянган тонно сенаж, 10 мянган тонно витаминтай ногооной гурил нөөсэлэгдөө.

Жэшээнь, «Ульяновский» совхоздо уһалагдадаг 250 гектарай туд бүриһөө 50 гаран центнер үбһэн суглуулагдаһан байна. Эндэ мүнөө сабшаланда минеральна үтэгжүүлгэ тараана, уһа сасадаг түхеэрэлгэ түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлнэ. Эдэ бүгэдэнь уһалагдадаг талмай дээрэһээ тэжээлэй ургамалнуудай үшөө хоёрһоо үсөөн бэшэ ургаса абаха арга олгохо байна.

КУСТАНАЙ. Кустанайска областиин таряашад долоон хоног соо 326 мянган тонно бүдүүн тэжээл бэлэдхээ. Энэнь даабариһаа гурба дахин шахуу ехэ болоно. Хуряалгын бүхы хүдэлмэри оньһон аргаар дүүргэгдэжэ, иимэ ехэ амжалта түйлагдаһан байна.

Хүдэлмэри эмхидхэхэ гурим тодорхойлходонь эрдэмтэд туһална. Бүхэли сезоной туршада тэжээл бэлэдхэлтые жэгдэ һайнаар ябуулхын тула бүхы ажахынуудта ондо ондоо болзорто эдеэшэдэг элдэб сортын ногоон эрдэмтэдэй дурадхалаар тарирдаһан байна.

КЕМЕРОВО. Удаан саг соо хура борсогүй байгаашье һаань, Кемеровскэ областиин ажахынуудта үбһэнэй һуринууд түргөөр олошорно. Уһа сасадаг түхеэрэлгэнүүд бултадаа түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлгэгдэнэ. Уһалагдадаг сабшалан дээрэһээ үбһэнэй хуряагдахатай сасуу, ногоо тарина. Тиигэжэ намартаа ногооной хоёрдохи ургаса хуряаха болоно. Дээдэ һургуулинуудай студентнэр, техническэ мэргэжэлэй училищи болон техникумүүдэй һурагшадһаа бүридхэгдэһэн гар хажууршадай бригаданууд хээрын ногоо бэлэдхэхые ошонхой.

(ТАСС).

Совет орон дотор

ҮРӨМДЭГШЭДЭЙ ЭРШЭТЭ АЖАЛ

ТЮМЕНЬ. Тюмениин элшэ хүсэнэй комплексын уурхайнуудта нефть ехээр малтана. Эндэ жэлэй эхинһээ хойшо нефтиин таба миллиондохи метр скважина болзорһоо урид үрөмдэгдөө.

Нефть ехээр олзоборилхо талаар КПСС-эй XXVI съездын табиһан зорилгонуудые шиидхэлгэдэ үрөмдэгшэд горитой хубитаяа оруулна. Мүнөө үдэр бүри 15 хүрэтэр скважина үрөмдэгдэнэ. Нёдондо жэл иимэ ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэхэ гээ һаа, нэгэ хахадаар ехэ саг хэрэгтэй болохо һэн.

Үрөмдэлгын техникые бүхы дээрэнь шэнэдхэнхэй. Уралай, Волгоградай предприятинууд Баруун Сибириин уурхайнуудта хэрэглэгдэхэ ехэ хүсэтэй станогуудые бүтээдэг байна.

Нефть олзоборилогшодой мэргэжэл шадабари дээшэлээ. Эрхим түрүү бригадануудай хүдэлмэриин дүй дүршэлые саг үргэлжэ дэлгэрүүлдэг байһаниинь туһалаа гээшэ. Бүхэли управленинүүдэй үндэһэ һуури дээрэ түрүү дүй дүршэлэй һургуулинууд эмхидхэгдэнхэй.

Хүдэлмэриин эршые саашадаашье һуладхахагүй гэжэ оролдоно. Главтюменьнефтегазай олзоборилогшод мүнөө жэл түсэбһөө гадуур 2 миллион тонно нефть малтахаар хараална.

АЗЕРБАЙДЖАНАЙ ОВОЩ

ЛЕНКОРАНЬ (Азербайджанай ССР). Азербайджанда овощ хуряалга түлэг дундаа. Плантацинууд дээрэ помидор жэгдэ хуряажа эхилэнхэй. Сибириин болон Алас-Дурнын нютагуудта түрүүшын помидор эльгээгдээ.

Бэлэдхэлэй предприятинууд, консервын комбинадууд болон заводууд түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлнэ. Ургаса хуряалгын эхилһэнһээ хойшо 200 мянга гаран тонно овощ гүрэндэ худалдагдаа. Тэрэнь нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө дүрбэнэй нэгэ хубяар ехэ болоно.

Таряашад хуряалгын эршые һуладхангүй, баян ургасын үндэһэ һуури байгуулна. Парнигуудта капуста, помидор, үгэрсэ тарижа дүүргээ. Хоёрдохи ургаса абахын тула хаа хаанагүй поли ба техникэ бэлдэгдэнэ.

Овощ тарижа ургуулга Азербайджанай хүдөө ажахын шухала һалбаринуудай нэгэниинь юм. Имагтал һүүлэй табан жэлдэ эндэ урдынхиһаа нэгэ хахад дахин ехэ овощ хуряадаг болонхой.

ШЭНЭ ХАЛААН

ШЭТЭ. Агын Буряадай автономито округто ажалай һайндэр — сурхарбаан тэмдэглэгдэбэ. Хүдөө ажахыда хүдэлхые шиидэһэн һургуули дүүргэгшэдэй слёдой 350 делегат һайндэрэй хүндэтэ айлшадынь болоо.

Слёдто хабаадагшад залуу малшадай хүдэлдэг ажахынуудаар ябаха, ветерануудтай, үетэн нүхэдтэйгөө уулзаха юм. Колхоз, совхозуудта хүдэлһэн. «Шэтын областиин түрүү залуу малшан» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн хүнүүдтэй уулзаха байна.

Үнгэрһэн табан жэлдэ областиин колхоз, совхозуудай мал ажалай фермэнүүдтэ, полевой стануудта һургуули дүүргэһэн 11 мянган хүбүүд, басагад, техническэ мэргэжэлэй училищи түгэсхэһэн 15 мянган һурагша хүдэлхэеэ ерэбэ.

ВРАЧАЙ ХОЕРДОХИ МЭРГЭЖЭЛ

ХАБАРОВСК. Ульчануудай түрүүшын уран зохёолшо, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн Алексей Вальдю нютагайнгаа врач Дичулида амаршалгын үгөөр хандаба.

Мария Петровна Дичули дүй дүршэлтэй врач юм гээд Амарай Ульчска районой тосхон бүхэндэ мэдэдэг. Харин мүнөө уран зохёолшо шэнэ шүлэгүүдээрнь тэрэниие амаршалба. М. Дичули шүлэгүүдые бэшэдэг, тэдэнээ газетэнүүдтэ, «Алас-Дурна зүг» гэһэн журналда толилуулдаг юм. Богородско тосхоной уран зохёолой нэгэдэлэй шүүмжэлэлдэ тэрэ шүлэгүүдээ табяа. Залуушуулай һурган хүмүүжүүлэгшэд — Алексей Вальдю, Григорий Ходжер болон Алас-Дурнын бусад мэдээжэ уран зохёолшод врачай шүлэгүүдтэ үндэр сэгнэлтэ үгэбэ. Хабаровскын номой хэблэлэй барлахые бэлдэжэ байһан шүлэгүүдэй суглуулбарида тэдэнэй олонхинь оруулагдаха.

ҺУУРИН ТОСХОН ЯМАР БАЙХАБ

ШЭТЭ. Алма-Атын «Казгипроград» институдай архитекторнууд БАМ-ай Чара һуурин тосхоной барилгын проектые зохёобо.

Мүнөөнэй Чара тосхонһоо баруулжаа арбан зургаан километртэ нэлэнхы тайга соо үргэлжэ ханатай табан дабхар гэрнүүд баригданхай. Хүн бүхэндэ 15 дүрбэлжэн метр байрын талмай хүртэхэ юм.

10 мянган хүн зон түрүүшын ээлжээнэй гэр байрануудта ажаһууха байна. Область доторoo эгээл томо һургуули, больница, соёл-гэгээрэлэй ба худалдаа наймаанай түб бодхоогдохо юм. Казахстанай түлөөлэгшэд — тайгын һуурин тосхоной барилгашад эндэхи хүн зонтой хамта шэнэ Чарада ажаһуухал.

(ТАСС).

МОСКВА. Хилээмэнэй бүхэсоюзна научно-үйлэдбэриин нэгэдэлэй мэргэжэлтэд һонирхолтой шэнжэлгэнүүдые хэнэ, гурил алмаха түрүү онол аргануудые зохёоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нэгэдэлэй лаборатори соо эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд Г. А. Алпатова (зүүн гарһаа), Н. Б. Сачкова гэгшэд хилээмэнэй шанарые шалгажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ХАТУУЖАҺАН ХАНИ БАРИСААН

Мүнөөдэр — аха дүү монгол арадаймнай түүхэтэ һайндэр. Эгсэ жаран жэлэй саада тээ энэ орондо Арадай революци илажа, монгол арад Ази түбидөө анха түрүүлэн социализмын зам һунган шэлээд, шэнэ байдалаа зохёон байгуулжа эхилһэн юм. Тиин капиталис хүгжэлтын замые алгасаад, феодальна байгуулалтаһаа социализм тээшэ гайхамшаг эршэтэ алхамаа хэһэн гээшэ. Мүнөө энэ ороной агууехэ амжалта, туйлалтанууд бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ. Монгол ороной иимэ ехэ замаа сэхэ шууд дабалгада Совет оронтой тогтооһон аха дүүгэй хани барисааниинь шиидхэхы үүргэ дүүргээ. Хамтын тэмсэл, ажалда хатуужаһан энэл хани барисаанда мүнөөдэрэймнай хуудаһан зорюулагдаба.

БАТА НАЙДАМТАЙ ДАБШАСА

Би Монгол орондоо үргэнөөр мэдээжэ, хүн зондоо айхабтар хүндэтэй, энэ сагаан толгойтой Батын Дорж гуатай яаралгүй ярилдажа һууһаб. Тэрэ мүнөө МНР-эй Арадай Ехэ хуралай Түрүүлэгшын орлогшо. Монголой революциин ветерануудай комитедэй түрүүлэгшэ, МНР-эй Герой юм. Хөөрөөеынь шагнахадаа, тэрэнэй дабажа гараһан ута зам тухай шэбшэхэдээ, шэнэ Монголой мүндэлэлгэтэй, хүнгэн бэшэ шатануудаар дабшан тогтонижолготойнь таһаршагүй холбоотой хүн гэжэ абаһаар ойлгохоор...

—Хоридохи зуун жэлэй эхин дээрэ Монгол шэнги иимэ гээгдэнги, иимэ үгытэй ядуу орон Ази түбидэшье байгаагүй ёһотой, — гэжэ Б. Дорж хөөрэнэ.— Хүн зомнай удэхээ болижо, үбшэн тахалда нэрбэгдэн, хорожо дууһажа, хосоржо байгаа бшуу. Имагтал Арадай революци монгол зониие аршалаа гэхэдэ алдуу болохогүй байха. Минии нюдэн дээрэ эртэ урдын түүхэтэй элдин һайхан Монгол нютагнай һэргэн хүгжэжэ, шэнэ ажабайдалай замаар дабшаһан юм. Эндэ бүхы юумэн түрүүшынхеэ байгуулагдажа эхилһэн: түрүүшын промышленна предприяти, түрүүшын хүдөө ажахын нэгэдэлнүүд, түрүүшын эрдэм-шэнжэлхы эмхи зургаанууд... МНРП-гэй хүтэлбэри доро, Совет ороной аха дүү ёһоной туһаламжада түшэглэн, монгол арад түмэн феодальна гээгдэлһээ гаража, капиталис хүгжэлтын замые алгасаад, сэхэ социализмда шэлжэн ороһон байна.

МНР-тэ социалис общество байгуулга хадаа марксизм-ленинизмын хүгжэлтэдэ толотомо нэгэ жэшээ боложо үгөө, тэрэниие баяжуулха арга нүхэсэл олгоо гэхэдэ зүбтэй. Тиимэһээл колониальна дарлалтаһаа сүлөөрһэн, социальна дэбжэлтын зам шэлэһэн залуу гүрэнүүд манай ороной хүгжэлтын түүхээр һонирхоно, тэрэниие шэнжэлнэ бшуу.

—Тоо, баримтануудые олоор дурдахада, һонигүй гэжэ зариман хэлсэдэг,—гэжэ Б. Дорж миниэрэн, хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. — Үнэн дээрээ тэдэл ямаршье хурдан хурса үгэһөө тодо һонороор юумэнэй гол үндэһые заажа үгэдэг, тайлбарилан ойлгуулдаг шуу. Тиимэһээ бишье эндэ хэдэн тоо, баримта дурдажархихам. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада МНР-эй национальна продуктын ургалтын хэмжээн дүрбэн процент болоо гэхэ гү, али «юрэнхы дэлгүүртэ» ородог бүхы гүрэнүүдэй иимэ үрэ дүнгһөө дээшээ байгаа юм. Жэшээлхэдэ, 1979 ондо МНР гэр байра барилгынгаа хэмжээгээр Италиие ахиһан байна. Манай орон дотор дүрбэн хүнэй нэгэниинь һуралсана. Энэшье үрэ дүнгөөрөө бидэ Баруун Европын бүхы гүрэнүүдые, Японииe ахижа гараабди. МНР-тэ арбан мянган хүндэ 22 врач хүртэнэ гэхэ гү, али Великобритани, Франци, Итали, Бельги гэхэ мэтэ оронуудһаа энэ талаараа булюу һайн байдалтайбди. Юрэдөөл, эдэ дурдаһан баримтанууднин манай дэбжэлтые тодоор гэршэлбэ гээшэ гэжэ хэлэхэ байнаб.

Монгол арад түмэн Арадай революциин алдарта 60 жэлэй ойе шэнэ амжалтануудаар угтажа байна. Ойн баярай хүндэлэлдэ социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, туйлаһан амжалтанууд тухайгаа ажалша коллективүүд эдэ үдэрнүүдтэ элидхэжэ дүүргэжэ байна.

Һайндэрэй хүндэлэлдэ бүгэдэ арадай мүрысөө үүсхэһэн Улаан-Баатарай барилгашад социалис үялгануудаа һараар уридшалан дүүргээ. Тиихэдэ МНРП-гэй XVIII съездын делегат Д. Дармын хүтэлбэрилдэг түрүү бригада жэлэйнгээ даабариие 70 процентээр бэелүүлээд, ажалайнгаа эршые шангадхан хүдэлнэ.

Ази түбидөө эгээн томо гэжэ тоотой монгол-совет хамтын ашагта малтамал шанаржуулгын «Эрдэнэт» гэжэ комбинадай дүрбэдэхи, һүүлшын ээлжээн болзорһоо урид ашаглагдаа. Зэд-молибденэй холисо үйлэдбэрилгэ эндэ гансата дүрбэ миллион тонноор дээшэлээ. Тиин энэ асари ехэ комбинат жэлдээ 16 миллион тонно ашагта малтамал шанаржуулдаг болохонь гээшэ.

Орон доторхи эгээн хуушанай шулуу нүүрһэнэй уурхай болохо «Налайха-капитальная» гэжэ шахтын коллектив шэнэ амжалтануудаараа суурхажа эхилээ. Энэ шахтын ашаглагдажа эхилһэнһээ хойшо 50 миллион тонно «хара алта» һаяхана эндэ малтан абаа юм.

Һаяхана Налайхын шахтануудаар ябаха ушар гараа һэн. Шулуу нүүрһэ эндэ үшөө революциин урда тээ олзоборилдог байһан юм. Тиихэдээ гол түлэб балсангай хүсэ хэрэглэдэг бэлэй. Имагтал арадай засагай жэлнүүдтэ шулуу нүүрһэ малталга промышленна үндэһэн дээрэ гаргагдаа.

Үшөө 1958 ондо Советскэ Союзай туһаламжаар, совет мэргэжэлтэдэй сэхэ хабаадалгатайгаар мүнөө үеын эрилтэтэй зохилдуулагдаһан, сүм оньһожоруулагдаһан «Налайха-капитальная» гэжэ шахта ашаглалгада үгтөө юм. Далаад оной эхеэр шахтын бүхы оньһон түхеэрэлгэ шэнэлэн һэльбэгдэжэ, эндэ жэлдээ 600 мянган тонно шулуу нүүрһэн үйлэдбэрилэгдэдэг болоо һэн.

—Мүнөө энэ дабаагаа үни хада гаталанхайбди, —гэжэ шахтын гурбадахи участогай бригадир Б. Балдандорж мандаа хөөрөө һэн. — Налайхын шахтернууд жэл бүри 900 мянган тонно шулуу нүүрһэ оронойнгоо жасада оруулна. Энэ амжалта өөрөө ерээ гэхын аргагүй. Бидэ өөһэдөө дүй дүршэлтэй болообди, шэнэ техникэ ашаглаабди. Мантай суг хамта хүдэлдэг совет мэргэжэлтэд айхабтар ехэ туһа хүргэнэ. Арадай революциин 60 жэлэй ойдо налайхынхид долоон һарынгаа түсэб дүүргээд байхабди гэһэн үндэр уялга абаһан аад, тэрэнээ нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлһэн тухайгаа элидхээ.

Иимэ габшагайгаар Монгол ороной олохон лэ үйлэдбэриин коллективүүд эдэ үдэрнүүдтэ хүдэлжэ байнхай. Улаан-Баатар, Дархан, Чойбалсан, бусад хотонуудай хэдэн арбаад предприяти, ороной горнягууд, энергетигүүд, түмэр замшад хахад жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые бэелүүлһэн тухай элидхээд байна.

Хүдөө нютагуудайшье ажалшадай амжалтанууд горитой. Тэдэнэр шэнэ туйлалтануудаар республикынгаа ойн баярые угтана. Сагай уларилай таагүй байгаашьеһаа, таряашад хабарайнгаа тарилгын хүдэлмэриие сүм бэелүүлээ. Нёдондоной энэ үеынхидэ орхоодоо, 350 мянган толгой залуу мал олоор тэнжээгдэнэ.

Бүхы манай амжалтанууд совет арадтай, социалис оронуудтай тогтооһон аха дүүгэй эгэршэгүй мүнхэ хани барисаантай сэхэ холбоотой гэжэ монгол арад һайн ойлгоно. «Советскэ Союзтай хани нүхэсэл, хани барисаан ба аха дүү ёһоной харилсаан хадаа социализм байгуулха замаар манай хүгжэлтэ түгэс дабшалтын найдамтай үндэһэн мүн», —гэжэ Монголой Арадай революционно партиин XVIII съезд дээрэ МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал онсолон тэмдэглэһэн байна.

Революциин илаһаар 60 жэлэй дурасхаалта ойе тэмдэглэжэ байһан эдэ үдэрнүүдтэ монгол арад түмэн КПСС-тэ, Соведүүдэй орондо, тэрэнэй баатарлиг арадта халуун талархалтайгаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

—Монгол ба совет арадууд үни холоһоо үндэһэтэй аха дүүгэй хани барисаатай юм, —гэжэ хөөрэлдөөнэйнгөө түгэсхэлдэ Батын Дорж мэдүүлбэ. — Энэ хани барисаанай эхин дээрэ дэлхэйн үгытэй ангиин вождь В. И. Ленин ба Монголой гайхамшагта революционер Д. Сүхэ-Баатар байһан намтартай. Мүнөө Монгол ороной арадай ажахын һалбари бүхэндэ, эрдэм, соёлдо энэ хани харилсаанай баян дэлгэр үрэ дүнгүүдые эли бодо хаража болоно. Жэшээ болгон һүүлэй үедэ үрган бодоһон завод, фабрикануудые, байрын гэрнүүдые, хүдөө ажахын комплекснуудые, орон соогуур хайша хайшаа һунаһан элшэ хүсэ дамжуулдаг шэжэмтэ утаһануудые, шэнээр хахалагдаһан газар дээрэ эмхидхэгдэһэн госхозуудые, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлгые, соёлойнгоо баялигые андалдадаг һайхан ёһо гуримые эндэ дурдалтай... Энэл аха дүүгэймнай хани барисаан манай ороние замбуулинай гүн худар дэгдэхээгээ. Агуу-ехэ Ленинэй Эхэ оронтой хани барисаатай байһаараа омогорходогбди, тэрээндэ хэзээдэшье үнэн сэхэ байхабди. Манай үг зорилго нэгэн —коммунизм.

Иван ЖАРСКИЙ,
АПН-эй корр.
Улаан-Баатар.

Түүхэтэ болоһон энэ фото-зураг аяар холын 1920 ондо Эрхүүдэ буулгагдаа юм. Тэрээн дээрэ Монголой үрлэг жанжан Дамдины Сүхэ-Баатар Буряадай мэдээжэ революционер, манай газетын түрүүшын редактор байһан Матвей Иннокентьевич Амагаев хоёрые харанат. Коминтернын Алас-Дурнын Секретариадай Зүүн зүгэй арадуудай секцидэ хүдэлдэг М. И. Амагаев Эрхүүдэ Сүхэ-Баатартай нэгэнтэ бэшэ уулзадаг, удаан хөөрэлдэдэг байһан чамтартай. Тэрэ үедэ Ангарай эрьедэхи хотодо байрлаһан Коминтернын энэ Секретариадта хэрэгээр монгол арадай вождь хирэ хирэ болоод лэ ерэжэ байдаг һэн. Тиихэдэл социальна революциин хэрэгтэ ами наһаяа зорюулһан монгол, буряад арадуудай эдэ хоёр элитэ ехэ түлөөлэгшэд танилсаһан, нүхэсэһэн түүхэтэй юм.

Энэ фото-зурагые Буряадай АССР-эй гүрэнэй архиваай хүдэлмэрилэгшэ А. М. Куртик редакцидамнай дамжуулан үгөө.

Дашзэвэгийн СЭНГЭЭ

ҮБГЭН ПАРТИЗАНАЙ ХӨӨРӨӨН

Ленинтэй би нэгэ дахин уулзаһан хүм,
Ленин намда ехэ туһа хүргэһэн юм.
Хари холо ябажа огто үзөөгүй намайе
Харин Ленинтэй уулзаа гэхэдэ гайхалсадаг юм.
Арадай хубисхалай партизан сэрэгые
Анха байгуулжа байһан саг бэлэй.

Ехэ жанжан Сүхэ-Баатар Чойбалсан хоёрнай
Эдир залуугайнгаа охин дунда ябаа даа.
Олиггүй ехэ бэрхэшээлнүүдые дабахада,
«Ород арад туһалха, Ленин туһалха» гэһэн
Чойбалсанай үгэ шэнэ хүсэ нэмээжэ,
Соҳом илахын этигэл түрүүлжэ байһан юм.

Дайсанай сэрэг Хяагтаһаа урагшаа сухарижа ябаа.
Дайшалхы партизанууд хойноһоонь үлдэжэ гараа.
Тужын нарһан соо манай багахан бүлэг
Тоншье шэрүүн гар байлдаанда ороо һэн.
Эндэ сохихыень сохёод, сабшахыень сабшаад,
Эрэ хүн шэнгеэр яһалаш зоримгой тулалдаа һэм.

Гэхэтэй яахатай, нэгэ гэмин һэлмыем алдуулгаад,
Гэнтэ дээрэһээмни һүрэжэ бууба гээшэ.
Багаһаа барилдажа ябаһамни хэрэг болонгүй яалай.
Барижа ерээд ташаалдин гэхэдэм унашоо һэн.
Бахалуурдахым тэндэ яагаадшьеб мулта һүрөөд,
Байха юм бэшэ, минии дээрэ гарашаба.

Иигэжэ хоюулан дээрэ дороо оролсожо байтарнай,
Элһэлиг эрьеын эрмэг нураад унашаба.
Харин нэгэ мэдэн гэһээм, хамаг бэем һулараад,
Хабһа руумни халуу сорьёжо, шуһамни урдаба.
Эсэсэйнгээ тэнхээ гаргажа хутагынь буляагаад,
Эгэм руунь, хоолой руунь хэды хэды хадхабаб.

Элдэбые бодоһоор шархаа дараад, үндын гэһээм,
Эрье дээрэһээ баһа нэгэ дайсан буужа ерэбэ.
Хойноһоонь нэгэ хүн үлдэжэ ябаһаар харагдаба.
Хоюулаа минии ойро носолдожо байһаар үзэгдэбэ.

Туһалха һанаатай мүлхижэ ябатараа, толгойм эрьебэ.
Тэндээ удаан хэбтэжэ хэбтэжэ һэргээд, хараһамни,
Ута шэхэтэй, гонзогор сэрэг малгайгаа буулгаһан,
Улаан табан хушуунинь тоншье элихэн байба;
Үргэн сээжэтэй, үндэр бэетэй ород хүн
Өөр руумни ехэл түргэнөөр ерэжэ ябаба.

Олон юумэ хэлээд лэ, шархымни уяжа оробол даа.
Ород хэлэ мэдэдэггүйб гэжэ би толгойгоо һэжэрбэб.
Энгэрэйнгээ һабаһаа нэгэ юумэ аягалаад, намда үгэбэ.
Эм аа гү гээд, амталһамни уһан байба.
«Хара уһа амсажа танилсахань муу ёро» гээд
турьябаб,
Харин нүгөөдэмни энеэгээд, өөрөө гудамхижа байгаа һэн.
Дараань мохоорхо орёогоод, аһаангүй намда үгэбэ,
Дахяад би толгойгоо һэжэржэ, «хэрэггүй» гэбэб.
Али болохогүй юумэ хэжэ байһан амитаниие яахабши,
«Аһаагаагүй тамхи алаха хүндэ үгэдэг юм» гэжэш
хэлээгүйб.

Тэрээнтэй тэрээншьегүй хэлээ ойлголсохогүй хоёр .
Тиимэ нарин юумэ яагаад мэдэлсэхэб, дуугайл байгааб.
Тэсэшэгүйгөөр сангажа, ехээршье үлдэжэ ябаа һэм.
Тамхи татаа һаа гэжэшье үнэхөөрөө бодожо байгаа һэм.
Харин нүгөөдэмни яаралгүй аһаагаад, өөрөө баяюулба.
Хургаа амандаа хэжэ, «би һороһууб» гэжэ заабаб.
Номгон даруу шарайдань баярлаһан тэмдэг элиржэ,
Нороһон талынь таһалжа хаяад, тамхяа залаба.
Тиигээд нүхэрнай «ябая» гэһэндэл дохижо байба,
Тэрэниинень тухайлаад зүдхэхэдөө, бодожо шадабагүйб.
«Нилээд хүндэхэн байнаб, өөрөө яба даа» гэһэмни,
«Ничего, ничего» гээд намайе үргэлбэ бшуу.

Хүбшын һэбхигэр саһан үбдэгтэнь тулаад,
Хөөрхы, һайн нүхэрыемни ехээр зобоожо байба,
Манайхин дайсаниие намнаад, холо саашаа ябашаба.
Махаһаар һалиран ябажа, ойн соорхойдо гарабабди.
«Намайе орхи» гэжэ хэды гуйгаабиб, боложо үгөөгүй,
Наашаа харан, абяа гарахаяаш болёод, ябажал байба.
Хуурай түгсүүлэй дэргэдэ һуугаад, халта амарбабди,
Хоюуландамнай ярнха юумэн яһала ехэ байгаа.
«Та һайн хүн байнат, минии амиие абараат.
Танай нэрэ алдар хэн бэ? Танилсаял даа»,—гэбэб.
Тэрэмни энеэхэ юм, толгойгоо һэжэрхэл юм,
Тиигээд ородоороо нэгэ бага юумэ ярихашье юм.
Бишье баһа энеэгээд, толгойгоо һэжэрбэб,
Бэеэ заажа шэгшыгээ, нүхэрөө заажа эрхиигээ
ёдойлгобоб.
Иихэдэм нүхэрни дурагүйлхэжэ байһан бололтой,
Эрхиигээ нам руу, өөр руугаа шэгшыгээ заажа байба.
Нээрээш һүүлдэ һанахадамни, би буруу юумэ хээ хаб.
Нэгэ мэдэхэлээр «би мууб, ши һайнш» гэһэн шэнги
болоо хаш.
«Ташье һайнта, бишье һайнби, хоюулаа һаймди,
Та бидэ хоёр иимэбди» гэжэ ойлголсоод, гараа
барилсабабди.
Намайгаа табихатайгаа зэргэ нүхэрни үбэрөө ухадалаад,
Нангинаар орёоһон нэгэ зураг гаргажа ерэбэ:
Арбан табанай һара шэнги һайхан магнайгаарнь
Агуу ехэ Ленинэй дүрэ гэжэ би танибаб.
Дахин, дахин «Ленин байна» гэхэдэмни,
«Да, да, Ленин, Ленин» гэжэ нүхэрни энеэбхилбэ.
«Һайн хүн ха юм даа, хадагалжа яба» гэһэн бололтой,
Һайхан зурагаа намда һарбайхадань би баярлабаб.
Хашараагүй баһал «Танай нэрэ хэн бэ?» гэжэ һурабаб.
Хани нүхэрни ойлгоогүй, «Ленин, Ленин» гэжэл байба.
Тиихэлээрнь би маргангүйгөөр зосоогоо бодобоб:
«Тиимэл даа, хаанашье арад түмэнэй нүхэсэн илахада,
Тэндэ Ленин ябажа, тэдэниие Ленин хүтэлжэ байнал.
Тэрэ бүхэндэ Ленинэй һургаал, Ленинэй үзэл иланал,
Эхэ ороноо харинхидһаа сүлөөлхэдэ Ленин туһална,
Энэ һаяхан минииишье амиие Ленин абараа».
«Ород арад туһалха, Ленин туһалха» гэжэ
Олон дахин бидэниие Чойбалсан һургажа ябадаг һэн.
Энэ хүн бидэ хоёрой хэлэншье ондоо, заншалш
ондоо һаа,
Эрмэлзэл хүсэлнай нэгэ, зорилгомнай нэгэ юм.
Иимэһээ Ленинтэй уулзаһантай адли һанажа ябадагби.
Эрхим һайхан тэрэ зурагынь хэтэдээ хадагалдагби.

Ч-Р. НАМЖИЛОВ буряадшалба.

ХҮГЖЭҺЭН ХҮБСЭГЭЛ

Хүбсэгэл... Энэ хадаа Хүхэ уһата нуур гэһэн түүрэг гарбалтай үгэ. Үнгэрһэн зуун жэлэй һүүлшын, мүн XX зуунай эхеэр хариин олон шэнжэлэгшэд энэ нуурые һонирхон, байгаалиинь гоё һайханиие үзэжэ бахархадаг байгаа. Хүбсэгэл нютаг Монголдо Арадай революциин илахын урда тээ заха холын бүглүү хизаар байһан юм.

Мүнөө үедэ Хүбсэгэл аймаг 50 жэлэйнгээ ойн богоһодо хүрэжэ ерээ. Үйлэдбэреэ, хүдөө ажахыгаа хүгжөөһэн, социалис байгуулалтын мандан оршоһон нютаг болоо. Тус аймагай малай 80 гаран процент нэгэдэлэй, гүрэнэй ажахын юм. Нэгэ нэгэдэлдэ 70-аад мянган мал тоологдоно. 4 миллион түхэриг мүнгэнэй сэбэр олзотой оршодог. 1938 ондо Эрхэлдэ машинно-тракторна станци анхан бии болоод, Совет оронһоо нилээн ехэ техникэ абтаһан байна. Үнгэрһэн жэлдэ Хүбсэгэл аймаг урдань үзэгдөөгүй ехэ таряа хуряажа, ургасын баярай һайндэр болоһон юм. Аймаг малай тэжээлэй бата бэхи үндэһэ жэлһээ жэлдэ бэлэдхэдэг. Һүүлэй жэлнүүдтэ Ара-Хангайн аймагай Жаргалантын сомоной Хоолтын бригадын туршалгаар тарян ажалай эрхим үрэ дүн туйлагдаа. 1933 ондо Хүбсэгэл нуурай эрьедэ нооһо угааха фабрика баригдажа, мүнөө үеын үйлэдбэриин һуури табигдаһан юм. Тиихэдэ Мүрэнгийн гурилай комбинат, малай тэжээлэй үйлэдбэри мэтын үргэн ехэ барилганууд хэгдэнхэй.

Тус аймагай үйлэдбэриин предприятинууд урданай сагта 40 жэлэй туршада бүтээхэ юумые оройдоо нэгэ жэл соо бүтээжэрхидэг болонхой. Ажалаараа алдаршаһан хүнүүд манда олон. Монголой Арадай Республикын ажалай баатар, Гүрэнэй шангай лауреат Д. Пүрэвдаш, МНР-эй габьяата багша С. Бавуу, Л. Батсуурь, габьяата ажалшан Б. Мяхлааш гэгшэдые нэрлэжэ болоно. Хэлхээ холбооной харилсаан хүгжэжэ, Мүрэн хото бүхы нютагуудтай, Москва, Ленинград, Эрхүүтэй утаһаар харилсадаг. Теле-дамжуулгын түхеэрэлгэ ашаглалгада үгтэжэ, манай эндэхи хүн зон түби дэлхэйн һониинуудые сэнхир экранда харадаг болонхой.

Арадай гэгээрэлэй 30 гаран һургуулида 22000 үхибүүд һуража байна. Хүүгэдэй 30 саадта олон мянган багашуул хүмүүжүүлэгдэнэ. Һургуулиин наһанай эдиршүүлые бүгэдэ ниитын найман жэлэй эрдэмтэй болгохо зорилго бэелүүлэгдэнэ. Тус аймагай хүгжэмтэ драмын театр харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэдэг.

Хүбсэгэл аймаг 6 хушуун малтай: үхэр, адуун, хонин, ямаан, тэмээн ба оронууд үдхэгдэнэ.

Хүбсэгэл аймагай ажалай бүхы һалбарида коммунистнууд түрүүлжэ ябадаг. Тэдэнэр ажалдаа үльгэр жэшээ харуулна.

Хүбсэгэл хадаа «Монголой Швейцари» гэжэ дэмы нэрлүүлэгдэдэггүй. Байгаалиин заяаһан бүхы һайхан үзэгдэлые манда оложо болоно.

Хүбсэгэлэй хүн зон эхэ Монгол оронойнгоо Арадай революциин 60 жэлэй ойе ажалай үндэр туйлалтануудтайгаар угтаба.

Ж. ГУН-ААСҮРЭН,
Хүбсэгэл аймагай Тарьялан нютагай дунда һургуулиин багша.

Жэнхэни шэнжэтэй Монголой үндэһэн соёл, искусство һүүлэй жэлнүүдтэ эршэмтэйгээр хүгжэнэ. Ороной хатарай коллективүүд холо ойгуур мэдээжэ болоһоор үнинэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: МНР-эй Гүрэнэй дуу, хатарай ансамблиин артистнууд.

ТАСС-ай фотохроника.

СЭДЬХЭЛЭЙ ҮГЭНҮҮД

Аха дүү монгол арадай эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө тэмсэлдэ хабаадаһан хүн гээшэб гэжэ һанахадаа, ехэтэ омогорходогби. Үшөө 1939 ондо болоһон Халхын гол шадарай тулалдаануудта ябалсааб, хожомынь, 1944—1945 онуудта, энэ орондо алба хэһэн, совет-монгол сэрэгүүдтэй хамта Хинганай шэлэ дабалсажа, саашаа дабшалсаһан хүм. Тиимэл хадаа Ази түбидэ аяар жаран жэлэй саана мүндэлһэн социалис гүрэнэй хүгжэлтөөр, бата найдамтай дабшасаар ходоодоо һонирходогби.

Мүнөө энэ орон айхабтар түргэн һалбаран хүгжэнэ. Нёдондо жэл Халхын гол хүрэтэр ябаад ерэхэдээ, тэрэ багай газар дайдые танягүйб. Үльгэр домог соохидол хубилаа! Шэнэ госхозууд эмхидхэгдээ. Улаан-Баатар, Дархан хотонуудай промышленна предприятинууд гайхалтай түргэн урган бодоо. Юрэдөөл, шэнэ Монголой шэнжэ гайхамшагта һайханаар үзэгдөө.

Маршал Чойбалсанай гарһаа «Алтан гадаһан» гэжэ орден, хэдэн медаль абаһан хүм. Тэдэнээ зүүгээд ябахадам, дайшалхы монгол нүхэдтэеэ уулзахадам, али тухай хүндэтэйгөөр угтаа гээшэб. Тэмсэлэй дүлэн соогуур хамта ябажа гараһан нүхэд иимэл байха ёһотой бшуу.

Мүнөө анда нүхэдөө, бүхы монгол арадые революциинь жаран жэлэй ойтой дашарамдуулан, халуунаар амаршалха зуураа үшөө ехэ амжалта туйлагты, газарһаа замбуулин хүрэһэн замаа үшөө ехэ туйлалтануудаар суурхуулагты гэжэ юрөөхэ хүсэлтэйб.

Д. ЦЫРЕНОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.
Улаан-Үдэ.

ГДР-эй туһаламжаар байгуулагдаһан, Улаан-Баатарай хибэсэй фабрика ороной хүнгэн промышленностиин түрүү предприяти болонхой. Монголдо нэхэгдэһэн хибэсүүд уласхоорондын яармагууд дээрэ үндэр шангуудта хүртэдэг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Пигэй нэрэмжэтэ хибэсэй фабрикын нэгэ цех соо.

ТАСС-ай фотохроника.

ОКТЯБРЬДА ХАБААДАҺАН ХҮН

Аяар холын 1944 оной үеэр Ю. Лодойтой уулзаха, танилсаха зол тудаа бэлэй. Наһанайнгаа замда элдэб юумэ үзэһэн, жара хүрэһэн энэ хүн намтараа намда хөөрөө һэн.

...Арбаад наһатай Лодойе эхэ, эсэгэнь хубараг болгожо дасанда үгэхэдэнь, тэндэ тогтоогдоһон гуримтай яашье эбсэнгүй, эдир хүбүүн дүрбэн зүг, найман хизаар бэряад лэ тэрьелһэн юм. Үнэхеерөөшье, үглөөгүүр эртэнһээ эхилээд, үдэшын харанхы болотор маани мэгзэм сээжэлдэхэ, ямаршье гэм зэмэгүй аад, Содном ламын «адиста» сохом хүртэхэ гээшэ һайтай хэрэг бэшэ бэлэй.

Тэнэжэ ябаһан хүбүүндэ аза талаан тудаа бшуу. Юуб гэхэдэ, арбан таба наһатай Лодойе буряад наймаашан Бадмаев гэдэг хүбүүшэлжэ абаа ха юм, Түрүүшын үедэ Бадмаевтанай гэр бүлэ Шэтэһээ холо бэшэ Бооржо гэжэ нютагта ажаһууһан юм. Тиихэдэл Лодой ород, буряад үхибүүдээр суг хамта наададаг байһан, удангүй ород хэлэндэ һураһан намтартай. Энэл үедэ Петр гэжэ нэрэтэй ород хүбүүнтэй нүхэсэһэн, энэ хани ёһонойнгоо. Һайхан мэдэрэлые бүхы наһан соогоо сэдьхэлдээ хадагалжа ябаһан юм. Юуб гэхэдэ, хожомынь Петртой уулзаха ушар нэгэтэ бэшэ гараа.

Агуу ехэ Октябриин революциин урдахануур Бадмаевтанай бүлэ Петербург нүүжэ ошоһон, Лодой тиихэдэнь Юндунов гэжэ нэрэтэй, ород гүрэнэй эрхэтэн болоһон юм. Удангүй тэрэ армида абтажа, Васильев гэжэ айхабтар шэрүүн муу зантай офицерэй командовани доро алба хэбэ.

1917 оной ноябриин 7-ной һүни тэдэнэй полк революциин талада орожо, большевигүүдэй хүтэлбэри доро Үбэлэй ордониие добтолгодо хабаадаа һэн. Хүдэлмэришэд, матросуудтай хамта суута ордоной таһалга, гэшхүүр бүхэниие шуһата байлдаагаар эзэмдэжэ абаһан, сагаан гвардеецүүдэй аадар бороодол адхарһан һомон соогуур мүлхин, урагшаал дабшагшадай дунда холын Монгол ороной хүбүүн Лодой бии һэн. Нэгэ харан гэһээнь, тэдэнэй командир үнеэхи Васильев гэдэгынь дайсадай дунда байжа байба бшуу. «Хари иигэхэл һэн», — гэжэ шэбшэхэ зуураа, Лодой буугайнгаа шабха дара жархиба. Васильев алдалан унаба.

—Удаань Саг зуурын правительствые, хаанай гэр бүлынхидые хиналта доро абаа һэмди. Энэ хэрэгтэ хабаадаха золтой байгааб, —гэжэ Лодой гуа хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ.

Үглөөдэр үглөөниинь Лодойе сэрэгэй революционно штаб дуудуулба. Тэндэ хуушанайнгаа нүхэр Петртой уулзашоо бшуу. Бага наһаяа, Бооржын талые тэдэнэр дурсан, садатараа хөөрэлдэбэ.

«Та, нүхэр Юндунов, Соведүүдэй түлөө ами наһаяа гамнангүй тулалдаат. Тиимэһээ Улаан Армиин командираар томилогдобот», — гэжэ штабай начальник Лодойдо хэлэһэн байна.

Юрын монгол хүбүүнэй баяр бахархалда тиихэдэ хизаар гэжэ байгаагүй бэлэй. Петртоёо хүтэрэлдэн ябажа, Нева мүрэнэй туулган долгито эрьедэ ошоод, ажабайдал, ерээдүй тухайгаа нилээд ярилдаа һэн...

Монгол орондо туһалхаяа шамдаһан Улаан Армиин зэргэдэ жагсажа, Лодой түрэл нютагаа ерэһэн, ороноо Хитадай бүлимтарагшадһаа, сагаан гвардеецүүдһээ эсэслэн сүлөөлэлсэһэн габьяатай байгаа.

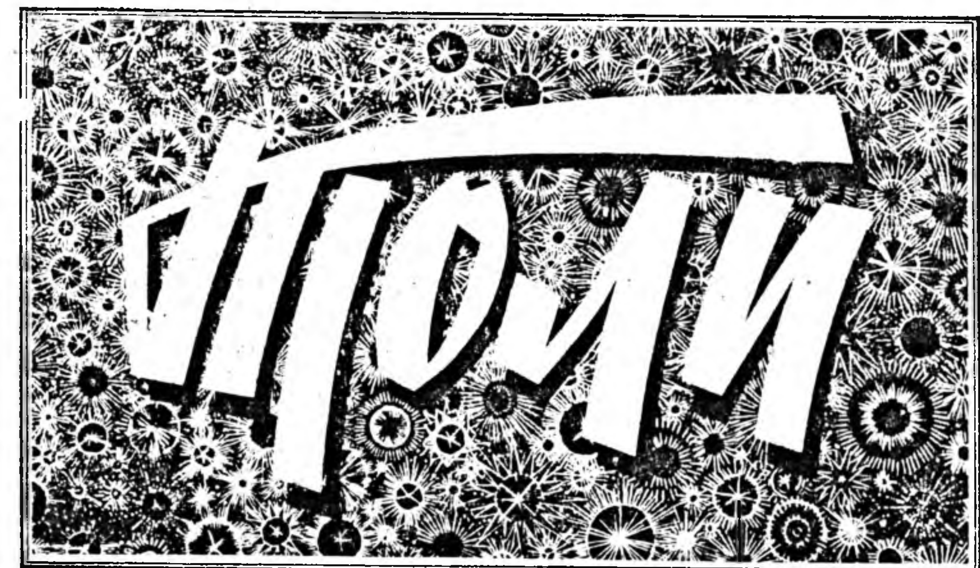
Дайгаа даража, даагаа һүүлдэһэн хойноо Ю. Лодой Гоби-Алтайн аймагта нютагжан түбхинөөд, үртөө даагшаар хүдэлһэн юм.

Цаган-Олом гэжэ станци дээрэ совет генерал ерээд байна гэһэн һураг суу дуулдаба. Тэрэ станци хэрэгээр ошоһон Лодой гэнэ боложо генералтай уулзашахадаа, ехэтэ бахардаа һэн. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэнь багынь нүхэр, Бооржын талаар суг наадаһан, дүлэтэ 1917 ондо Петербургда ханилһан Петр Иванович Поповынь мүн бэеэрээ байшоо ха юм. Юрэдөөл, хэрэгээшье мартажа, яаралгүй ярилдаха ушар гараа һааб даа. Анда нүхэдтэ ан-бун һуужа хөөрэлдэхэ зүйл одоошье олдоо бэзэ.

Генерал-майор Попов өөрынгөө нүхэрэй хуби заяан, тэрэнэй Октябриин революцида, Монголой Арадай революцида хабаадаһан габьяатай байһан тухай маршал Чойбалсанда хөөрэһэн юм. Хожомынь Ю. Лодой маршал Чойбалсантай уулзажа, тэрэнэй гарһаа МНР-эй Дайшалхы Улаан Тугай ордендо хүртэхэ золтой байгаа бэлэй.

Иимэ гайхамшагта хуби заяатай, баатарлиг намтартай хүн тухай дурсахадаа, хододоо сэдьхэлээ доһолгон байгшаб.

Н. ШАРХУУ.
«Монгол» журналай 1981 оной 3-дахи номерһоо абтаба).



УРМА БАДАРУУЛМААР

КПСС-эй Буряадай обкомой бюрогой шиидхэбэриин ёһоор, Буряадай АССР-эй нэгэдэмэл музейн, Соёлой министерствын, Уран зураашадай холбооной выставкэнүүдэй түсэбтэй зохилдуулан, 1981 оной июлиин 13-да Ереванда «Буряадай уран зурагай искусство» гэһэн выставкэ нээгдэхэнь.

Буряадай Уран зураашадай холбооной правлениин түрүүлэгшэ Д. Н. Дугаровай хүтэлбэри доро республикын бүлэг уран зураашад хабаадалсахаар ошобо. Выставкые Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совэдэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов нээхэ юм.

Армени хадаа соёл культурын баян ёһо заншалтай республика мүн. Онсо бэлигтэй уран зураашад Сарьян, Аветисян гэгшэдэй бүтээлнүүд Эхэ оронoймнай, мүн социалис оронуудай ажалшадта мэдээжэ болоһоор үнинэй юм. Тиимэһээ манай республикын Уран зураашадай холбооной правлениин хүтэлбэрилэгшэд энэ харюусалгатай выставкэдэ һайн бүтээлнүүдээ шэлэн абаашаба. Үнгэрэгшэ жэлдэ Москвагай Зүүн зүгэй оронуудай выставкын музейдэ, Ленинград, Алма-Ата хотонуудта амжалтатайгаар үнгэрһэн выставкын дүн энээндэ гол үндэһэниинь болоно үгэбэ. Манай бэлдэһэн, түхеэрһэн выставкэ яһала шэнэлэгдэнхэй. Тиин Армениин ниислэл—Ереван хотодо республикын уран зураашадай гурбан зуунһаа дээшэ бүтээл слоной үзэмжэдэ табигдаха болоно гээшэ. Манай выставкын үнгэрһэн саг тухай зураглаһан хада революциин урда тээ Буряадай искусство ямар байгааб гэжэ харуулһан арадай мастернуудай 50-яад бүтээл шэлэн абтаһан байна.

Буряадай совет искусствада үндэһэ һуури табилсаһан мэдээжэ уран зураашад Ц. С. Сампиловай, Р. С. Мэрдыгеевэй, Г. Е. Павловай, А. Е. Хангаловай бүтээлнүүд выставкэдэ табигдаһан зүйлнүүдэй дунда гол һуурияа эзэлхэ ёһоороо эзэлнэ. Мүн уран зурагуудай тематикань олон янзын. Эндэ БАМ-ай барилгашад, хото, хүдөөгэй, промышленна предприятинуудта хүдэлжэ ябаа түрүүшүүлдэ зорюулан, уран зураашад олон зурагуудые һүүлэй үедэ бүтээһэн байха. Тиихэдэ мүнгөөр, алтаар урлагдаһан зүйлнүүдэй хажууда мориной хилгааһаар нэхэгдэһэн национальна хибэс болон бусад олон гоё һайхан хүдэлмэри табигдаха юм.

Эхэ оронойнгоо олон тоото хотонуудта ошожо, өөһэдынгөө бүтээлнүүдые харуулха гээшэ бидэнэй омогорхол байхаһаа гадна уран зураашадай эгээл харюусалгатай, эрилтэ ехэтэй хүдэлмэри болоно.

Саашадаа үшөө олон выставкэдэ хабаадаха зорилго табигдана. Тиимэһээ Буряадай уран зураашад урдаа шэнэ түсэб, зорилгонуудые табижа, выставкэ харахаяа ерэгшэдые баясуулма бүтээлнүүдые зурахаар бэеэ зэһэнхэй.

А. САХАРОВСКАЯ,
РСФСР-эй арадай уран зурааша.

НЭРЭЕЭ ХУХАРАНХААР...

Нигэжэ эртэ урда сагһаа хойшо буряад зоной дунда дэмы хэлсэдэггүй бэзэ. Тиихэдэ «нэрэеэ бузарланхаар, амияа алдаһан дээрэ», үгышье һаа «залуу ябахаһаа эхилжэ, нэрэ хүндэеэ гамна!» гэхэ мэтэ һургаалнууд, далита үгэнүүд мүн лэ олондо мэдээжэ ха юм даа. Зүгөөр эдэ үгэнүүдэй ехэ мэдэрэлтэй, ямаршье сагта өөрынгөө гүн удхые алдахагүй байһаниинь эли гээд баталха дүүрэн эрхэтэйбди. Яахадааб гэхэдэ, манай Эхэ орон дотор имагтал Агуу Октябриин илан мандаһанай ашаар Хүн гээшын нэрэ хүндэ, омогорхол, хүсэл бодол ёһото удхаяа олоһон байна бшуу. Тиимэл хадань үнэн сэхэ совет эрхэтэн бүхэн өөрынгөө нэрэ алдарые дээрэ үргэжэ ябахаяа оролдодог, ябадагшье.

«Совет хүн — энэ хадаа үнэн сэхэ ажалшан, политическэ үндэр соел болбосоролтой хүн, патриот ба интернационалист юм. Тэрэ хадаа партяар, оронoй баатар түүхээр, манай бүхы байгуулалтаар хүмүүжүүлэгдэнхэй. Тэрэ хадаа шэнэ дэлхэйе байгуулжа байһан хүнэй бүрни дүүрэн ажабайдалаар ажаһууна, — гэжэ КПСС-эй XXVI съезд дээрэ нүхэр Л. И. Брежнев онсолон тэмдэглээ һэн.

Үнэхөөрөө, совет хүнүүдэй омогорхол ехэ. Сүлөөтэ, зохёон байгуулхы ажалайнгаа үг зорилгын арюун һайхан байһан тула тэрэнэй сэдьхэлынь уужам, һэшхэлынь сэбэр, алхаса дэлисэньшье үргэн. Ажал хэрэгтээ шүтэнги, һайхан сэдьхэл бодолтой, нэрэеэ алдаршуулһан хүнүүд манайда хэды олон бэ, хургаа даража тоолохоор бэшэ ааб даа. Юундэб гэхэдэ, арадай ажахын һалбари бүхэндэ, хаа хаанагүй ажалдаа шалгаржа, арадтаа магтуулжа ябаһан зон бии. Тэдэнэр али болохо шадал зэргээрээ агууехэ хэрэгтэ өөһэдынгөө нангин хубитые оруулна, амжалта илалтаараа совет хүнэй нэрэ солые үргэжэ алдаршуулна. Имагтал тэдэнэй жэшээ, тэдэнэй сэхэ зам, тэдэнэй ажабайдал бусадта, илангаяа залуу үетэндэ һургаал болоно үгэдэг. Иимэ хүнүүдые замай залууршад, ёһотой һурган хүмүүжүүлэгшэд гэжэ дэмы нэрлэдэггүй ёһотой. Жэшээ болгон, эндэ мүнөө Ленинэй ордентo локомотив-вагон заһабарилгын заводой ветеран Евгений Григорьевич Курочкиние дурдамаар ха. Тэрэнэй хуби заяан һонирхолтой, ажабайдалаинь намтар баян, арюун, һайханшье юм. Евгений Григорьевич ажалаингаа алдарта замые 1933 ондо Ленинградай нэгэ заводто слесареэр эхилһэн түүхэтэй. Эндэһээ ВЛКСМ-эй ЦК-гай зууршалгаар Буряадай гигант бодхоолсохоёо манай Улаан-Үдэ ерэһэн байна. Тэрэ гэһээр, аһар дүшэ холо гаран жэлэй туршада нэгэшье үдэр таһалгаряагүй эндээл ажаллажа байдаг. Түрэл заводтоо анха түрүүн олон станок дээрэ хүдэлжэ эхилһэн габьяатай. Үнгэрһэн хатуу шэрүүн дайнай үедэ партиин зэргэдэ абтаа юм. СССР-эй Верховно Совэдэй депутадаар хоёр удаа һунгагдаа. Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудаар шагнагданхай. Тобшолон хэлэхэдэ, энэмнай одоол хүдэлмэришэн ангиин ёһотойл түлөөлэгшэ, нэрэ солоёо дээрэ үргэжэ ябадаг жинирэй мэргэжэлтэ болоно. Имэрхүү намтартай, алдартай хүнүүд олон, бидэ тэдэнээрээ омогорхохо ёһоороо омогорхонобди, омогорхохошье эрхэтэйбди. Иимэ хүдэлмэришэ, һэшхэл ехэтэй зон өөһэдөөшье омог баяртай ябангүй яахаб даа. Хододоо түрүү, олондо жэшээ харуулан, өөрынгөө үнэн сэхэ ажалаар нэрэ солоёо дээрэ үргэжэ ябадаг иимэ хүнүүдые манай хүдөө ажахын болоод соёл гэгээрэлэйшье хүдэлмэрилэгшэдэй дундаһаа абаһаар нэрлэжэ болохо. Теэд тэдэниие бултыень эндэ дурдаһанай үлүү гээд һанагдана. Юуб гэхэдэ, манай эндэ гараһан хөөрэлдөөнэй гол шэглэлынь ойлгосотой ха.

Тиигэбэшье арад зонойнгоо, эхэ эсэгынгээ, өөрынгөө нэрэ хүндые гамнахаяа мартаһан, ажал хэнгүй, архи тамхинай угаар соо, хулгай худалтай «ханилһан» заримашуулые «шоо үзэжэ, шобто хаража», хэдэн үгэ хэлэнгүй, зэбүүрхэнгүй гарахаар бэшэ ха. Ушарынь, тиимэ хазагай ябадалтай заримашуул гансашье өөрынгөө нэрэ соло хухална бэшэ, нютаг голойнгоо, зон нүхэдэйнгөө, түрэл түрхэмүүдэйнгэе, эсэсэй эсэтэ хүн нэрэеэ бузарлана, гутаана гээшэ бшуу. Энээн тушаа нэгэ ушар дурдая. Долоо-наймаң жэлэй урда тээ хонишоноор хүдэлжэ, ехэ амжалтатай ябаһан хүн тухай «Буряад үнэн» нэгэнтэ бэшэ мэдээсэһэн байха (нэрыень нэрлэнгүй орхиһомнай ойлгосотой юм бэзэ). Тэрэ нүхэр хурьга олоор абажа, нооһо ехээршье хайшалдаг байгаа. Олон дахин үндэр шагнал хайрануудта хүртэжэ, яһала магтуулдаг һэн. Тиигэжэ ябатараа, гансата архи, тамхитай холшорложо эхилхэдээ, алдар солоёо мартажархёо бэлэй. Удангүй амжалта түйлалтаараа бүри дашууржа, ажалша нүхэд болоод ажахынгаа хүтэлбэрилхы тушаалтаниие тоохоёо болибо. Тиигэжэ хүниие хүндэлхэ, аха захатанай үгые дуулаха ушар мартагдаа. Зон нүхэдэй, захиргаанай талаар хэмжээнэй абтаашье һаа, тэрэ буруу харгыда орожо, нэрэ солоёо өөрөө дэбһэжэ хаяа һэн. Һүүлдэнь ажал хүдэлмэриһөө намнуулжа, муу нэрэтэй, шоодбори болоод, талиижа арилшаһан байна. Мүнөө хэншье тэрэниие дурдадаггүй, хаанашье, юушье хэжэ ябаһааринь һонирходоггүй һураггүй. Хайран бэе, алдар нэрэнь мийл хосоржо байнхай. Иимэл ха юм даа хазагай харгын халтирхай, «хатуу харын» охин. Буряад арадай хэлэдэгэй ёһоор, «нэрэ олохо — наһанай, нэрээ хухарха — үдэрэй» гээшэ энэл бэшэ гү?

Зүб даа, тиимэ. Ушар иимэһээ хүн зониие хүндэлхэ, ажал хэрэгээрнь омогорхон баясаха, тэрэниинь улам арьбадхаха мэдэрэлтэйгээр залуу үетэниие һургаха гээшэ мүнөө үедэ хүмүүжүүлгын нэгэ шухала зүйл болоно. Имагтал хүмүүжүүлгын һайгаар тобшо, тодорхой хүдэлмэриин ашаар нэрэ соло, нэрэ хүндэ юун гээшэб гэжэ залуу үетэн ойлгожо, зүрхэ сэдьхэлдээ бата бүхөөр хадуужа абаха ёһотой бшуу. Сэбэр сэхэ ябадалтай, ажал хүдэлмэридөө алдартай хүнэй нэрэ соло арюун байдаг. Энэ жама ёһые хэмнайшье, ехэ багагүй, ойро зуурашье мартаха эрхэгүйбди, хододоо һанажа, үнэн сэхэ ажалаараа батадхажа ябаха нангин уялгатайбди. «Нэрэеэ хухаранхаар, яһаяа хухара!» гэһэн үгэнүүдэй удхые үшөө дахин бодожо үзэе.

Ив. ОЧОРОН.



Республикымнай нютаг бүхэндэ уран бэлигтэй коллективүүд тодоржо, тэдээн тухай һураг суу холо ойгуур тарана. Жэшээлхэдэ, Хэжэнгын районой «Ургы» гэжэ хоор, Захааминай районой «Санага» гэжэ аман үгын ансамбль, Улаан-Үдын районой «Оронго» гэжэ аман зохёолой бүлэг, бусад коллективүүд республиканска харалгануудта эдэбхитэйгээр хабаадажа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэдэг юм. Бэлигтэй коллективүүдэй мэргэжэл, шадабари дээшэлнэ. Тэрэнэй нэгэ гэршэ хадаа Этнографическа музейн оршондо һая боложо үнгэрһэн аман зохёолой һайндэр мүн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: аман зохёолой ансамбльнууд бэлигээ харуулжа байна. С. БАЛДУЕВАЙ фото.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Санага» гэжэ ансамблиин коллективэй концерт суглаагшадай зүгһөө илангаяа халуунаар угтагдаа. Дулма Шайдурова буряад аялга гүйсэдхэнэ. Николай Намсараев лимбэ дээрэ наадана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

НАНГИН ҺҮЛДЭНҮҮДЭЙ АШАТА ТУЯА

Майн юһэнэй сэлмэг үглөөгүүр. Талын хүнгэхэн һэбшээн үйлсэдэ тариг даһан залуухан уляангирнуудай нарай набша намаае өөгшөөн эльбэнэ. Шулуутын шэбэрэй хүхэрэгшэ ой тээһээ хүхын донгодохо, жэргэмэлнүүдэй хүгжэмтэ дуунай соностон байхада, номин хүхэ огторгоймнай ааһам тэнюун байдалай манхан ехэ манлай мэтэ оёоргүйгөөр зэнхынэ.

Энэ үдэр түрэл дайдаяа, алтан шара нараяа, зон нүхэдөө, ажабайдалаа сэдьхэлэйнгээ дулаахан долгёор үлгыдэн, гажар гунигай, ошотомо баярай, ехэ найдалай охиндо нэрбэгдэдэгбди.

Сэлмэг үглөөнэй огторгой өөдэ шоройһон мүнгэлиг үнгэтэй бахана тээшэ Шулуута, Первомаевка, Хара-Шэбэр, Петропавловка тосхонуудай хүнүүд сэсэг намаа баринхай субана. Тэдэнэй дунда орден, медальнуудаа яларуулһан буурал толгойтон ябана.

Шэнээр табигдаһан хүшөөе нээлгэдэ тэдэ хабаадахаяа ярана. Эсэгэ оронoо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда унаһан үбгэ эсэгэнэрэйнь, аха дүүнэрэйнь, үетэн нүхэдэйнь арюун дурасхаал эдэ хүнүүдэй зүрхэн соо һэргэнэ.

Агуу илилта түхөөһэн алдартанайнгаа соло дуудалсан, мүнхэ зула бадаргалсахаяа хүндэлэлэй жагсаалда зогсожо, хүндэтэ уншагша, үргэн ехэ Эхэ оронойнгоо нангин намтарай үенүүд мэтэ хүшөөнүүд тухай дурдая...

Түүхын, алдар солын хүшөөнүүд нютаг бүхэндэмнай бии. Шэнэ үеын хүнүүдтэ дабхар олон жэлнүүдһээ суурая татан, түрэһэн дайдынь һайханиие, түрэлхи зонойнь ухаан бэлигые, ажалай габьяае, дайшалхы баатаршалгые домоглон байдаг. Эдэ хүшөөнүүд арад зоноймнай үндэр арюун һэшхэл, алдар габьяагайнь нангин дурасхаал, хододоол урагшаа эрмэлзэһэн сэдьхэлэйнь зориглол ха юм.

Хүнэй наһан соо олон янзын богоһо, шата мэтэ үенүүд байдаг ааб даа. Анхан түрүүшынхеэ һургуулида ерэлгэ, октябрятануудые пионернүүдэй зэргэдэ абалга, комсомолой гэшүүндэ дэбжүүлэгдэлгэ, гэрлэлгэ, ажалша хүдэлмэришэдэй бүлэгтэ оролго. Совет Армида мордохуулалга гээд тоолохо болоо гээшэ һаа, манай ажабайдалай һайхан заншалнууд хэды олон бэ. Иимэ сагуудта нютагайнгаа нангин һүлдэ мэтэ болоһон газарнуудта ерэжэ, сэдьхэлэйнгээ баяртай хубаалдадаг, тангариглаһан үгэнүүдээр ажабайдалайнгаа саашанхи замда шэнэ элшэ хүсөөр зоригжодогбди.

Тиимэ байгаагүйдөө аргагүй. Бидэ совет хүнүүдбди, үндэр арюун хүсэл эрмэлзэлнай хэзээдэшье хурса, эршэ залитай. Иимэл ёһонһоо эхин изагууралмнай, хубисхалша үенүүдэймнай габьяата ажабайдал манда юунһээшье үнэтэй.

Нютагайнгаа зоной алдар соло мүнхэлһэн хүшөөнүүдэй сэсэг намаагаар шэмэглэгдэнхэй, хүнүүдэй урин гарнуудайнь энхэрэл доро байдагта урмашахаар даа. Эндэхи хүнүүдэй урдахи үенүүдээ хүндэлжэ, ерээдүйнгөө ажабайдалай үшөөл гайхамшаг һайхан байхын түлөө бүхы сэдьхэлээрээ оролдодогыень эдэл хүшөөгэй хажууда ерэхэдээ олон үгэгүйгөөр ойлгохош.

Утын замда гаража, холо ойрын нютагуудаар ябахадаа, нютаг һуурин бүхэндэхи хүшөөнүүдые анхаран харадагбди. Гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн, хододоо нютагай зоной анхарал доро байдаг хүшөөнүүдые харахадаа, эндэхи хүнүүдые хүндэлһэн, урмашаһан сэдьхэл түрэгдэхэ.

Эсэгэ оронoо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда унаһан 502 сэрэгшэдэйнгээ дурасхаалда болхоогдоһон Бэшүүр тосхондохи хүшөөе харахада, хэнэйшье омогорхол түрэмөөр. Тойроод ариг сэбэр, таримал сэсэгүүд, хүшөөгэй табсан дээгүүр табяатай баглаанууд. Иигэжэ сэдьхэлэй дулаагаар сэбэр һайханаар сахигдаһан хүшөөнүүд Сэлэнгын, Хяагтын, Баргажанай, Прибайкалиин, Улаан-Үдын Железнодорожно районуудай тосхон һууринуудаар, гудамжануудаар олон. Манай республика дотор түүхын болон алдар солын мянга зуугаад хүшөө тусхай бүридхэлдэ абтанхай юм. Тэдэниие саг соонь һэргээжэ байха, сахин хараха бүлгэмүүд республикымнай район бүхэндэ эмхидхэгдэнхэй. Энээнһээ гадна, һургуулиин һурагшадһаа эхилээд, хүн бүхэмнай эдэ дурасхаалта хүшөөнүүдые сахиха гээшые нангин уялга гэжэ тоолодог ха юм.

Гэбэшье зарим районуудай хүтэлбэрилхы организацинуудай зүгһөө энэ гүн удха шанартай хэрэгтэ ёһотой анхарал табигдадаггүй, тэндэхи хүшөөнүүдые сахин хараха бүлгэмүүдэй тоншье халирхай һулаар хүдэлмэреэ ябуулдаг байһаниинь харамтай. Эдэнэй тоодо Хоринн, Хэжэнгын, Хурамхаанай районуудые нэрлэжэ болоно. Эдэ нютагуудай тосхонуудта һайндэрнүүдэй баяр ёһололой үедэл хүшөөнүүдые һэргээдэг гурим тогтонижонги.

Хүшөө бүхэниие ямар нэгэн коллективэй нягта харууһан доро үгэдэгынь зүбтэй хаш. Ехэнхидээ тэдэнэр һургуулинуудай анхаралда үгтэдэг гээшэ ааб даа. Тиигэбэшье тосхонуудтахи эмхи зургаан бүхэн энэ хэрэгтэ тон дүтөөр хабаадалсаха, һанаагаа табилсаха зэргэтэй.

Хүшөөнүүдые сахин хараха, һэргээхэ асуудалнууд арадай депутадуудай нютагай Совэдэй анхаралһаа гараха ёһогүй.

...Дайнда унаһан нютагай хүбүүдэй дурасхаалда табигдаһан хүшөөгэй хажууда сугларһан хүнүүдэй шарайнууд гүнзэгы бодолдо эзэлэгдэнги... Гуниг шаналалай намдуу хүгжэм доро Эсэгэ оронoо хамгаалгын дайнһаа бусаагүй хүнүүдэй нэрэ обогууд нютагайнь сэлмэг тэнгэриин уудамда зэдэлнэ. Үзэг бүхэниинь туулгаар шудхагдажа, түмэр самбарта нэрэ обогуудынь бэхилэн хоноогдонхой. Дүшөөд жэлэй үнгэрөөшье һаань, нюдэнһөө дуһалһан нёлмоһон халуун тобшонууд шэнгеэр эндэ сугларһан маанадай сэдьхэл зүрхые хайраа һэн.

Хүнэй сэдьхэлэй хүсэн гайхамшаг. Оюун гэрэлтэ бодолоймнай хурсаһаа нарайн элшэ һуларха гэжэ элитэ совет поэт хэлээ һэн. Зүрилдөөтэ энэ юртэмсын хархис хүсэнүүдэй үгэсэхые хэды оролдоошье һаань, сэсэн мэргэн сургаалтай тэмсэл соогуур хатуужаһан оюун бодол һанаамнай сагай ошохо тума шэнэ хүсөөр бадаржа, дэлхэйн арадуудай һүлдэ — коммунизм тээшэ улам эршэтэйгээр тэгүүлнэ.

Арад зонойнгоо жаргалай түлөө ами наһаяа бүхыдэнь зорюулһан хүнүүдэй дурасхаал болоһон хүшөөнүүдые наринаар һэргылэн сахиха гээшэ бултанаймнай нангин уялга мүн.

М. БАТОИН.

Редактор **Р. Б. ГАРМАЕВ.**

Гунга ЧИМИТОВ

ФЕЛЬЕТОН

ОЛОНИИТЭ ЗЭМЭЛНЭ

Хүхэ ногоогоо дэлгэһэн
Хүдөө түрэл нютагни
Һайхан сагые зүгнэжэ,
Һалбарһан гээшэнь
аргагүй,
Айлһаа саашаа—
таряалан—
Аятай гоёор ногоорно.
Алад саана сабшалан,
Адуу малай бэлшээри.
Харин тосхоной айлые
Хахад болгон хубааһан
Ута үйлсэ юундэшьеб
Угаа эмхи гуримгүйл.
Шааяата һаяын бороодо
Шабар шабха болошонхой
Энэ ехэ гудамжые
Эзэлһэн элдэб амитад бии.
Харыт, тэрэ шалбааг соо
Хамаг бэеэ шинхаһан,
Халуунда аргаа олоһон
Хашарагай зэргэ
гахайнууд
Бүрин эрхэтэ ёһоороо
Бүхы үйлсые эзэлэнхэй.
Зуд зоболонгүй олоороо
Зоргоороо тэжылдэн
хэбтэнхэй.
Үбһэ хуряалгын үе гээд,
Үнэн сэхэ хүн зоной
Гарта һабартаараа
оролдон,
Газарай ургасые шэлэжэ,
Үхэр малда хамтадаа
Үбһэ тэжээл бэлдэхэ
Харюусалгата ажалда
Хам орожо байхадань,
Нэгэ бүлэг эрэшүүл
Нэтэрүү гэшээр обооржо,
Уляангирай һүүдэртэ
Удаан саг соо сүлөөтэй,
Шанга шангаар
дуугаралсан,
Шашалдахыень харагты.
Дүтэ оршоһон
магазинда
Дүү нэгэнээ эльгээжэ,
Шэлтэй харые
асаруулна,
Шэггүй хүхюун болонод
лэ.
Түргэн хара духаряагаа
Түгөөхэньшье
шадамархан —
Юрөөл үгэнүүд түрүүшээр
Юрэндэггүйгөөр лэ
урдаа.
Дулаан үдэр үдэ тээшээ
Дуттташанал яаралтай.
Духаряа ууһан газарта
Дуу дуулахань
дуулдалай.
Эгээл энэ үедэ
Энхэ нютагай үйлсэдэ
Хүн амнтанай зарнима
Хүлгөөн шууяан
болошобо.
Автомашинын тормозой
Аюулта нарин хниганаан,
Зэрлигшэһэн гахайнуудай
Зэбүүрхэмэ муухай
шашхалдаан
Хамтархадаа,
һүрөөтэйгөөр
Хамаг үйлсые дүүргэбэ.
Харин нимэл һэн —
ай халаг!—
Ханхагар томо машина
Үйлсэдэ хэбтэһэн гахайе
Үйлэ муутайгаар
дайруулаад.
Хажар муухай, хашартай
Хашхараа ёолоо
гаргуулаад,
Харгын хажуудахи
сэсэрлигэй
Харшые һамна сохёод,
Яаха аргагүй болоходоо,
Яг тэндээ тогтобо.
Ута үйлсын захадахи
Уляангирай һүүдэртэ
архидаһан
Бүлэг хүнүүд залд гэжэ,
Бүгэдэ толгойгоо үргэбэ
ха.
Хани нүхэрынь —
Ханхаров
Ханхагар машинаһаа
гарабал даа.
— О-о, нүхэр, энэ ши
Одоо хаанаһаа гээшэбши?
Наашаа, ахай, һүүдэртэ
Нам гэжэ һууялши.
Архиин мангарые
бүдэнээрээ
Адли болон тараалсыш!..
Үйлсэдэ хэбтэһэн гахайе
Үхэхэ болоторнь
дайруулһанаа,
Сэсэглигэй хорёое
Сэхэ ошожо
мүргүүлһэнээ
Гол таһа мартаһан
Горигүй жолоошон
Ханхаров
Хүхюун нүхэдэйнгөө
хажууда
Хүрэжэ бушуу ошобол
даа.
Аягалһан архинень
Абажа дуратай
уубал даа.
—Ханхаров, бэрхэш! —
гэжэ
Хажуудахи нэгэн
дуугарба.
Архи ууһаниинь
һайн юм гү,
Алуур хэһэниинь һайн
юм гү!—
Оройдоо энэ зэргые
Олонхид ойлгонгүй
үнгэрбэ.
—Саша Ханхаров!
Шадааш!
Саалатай гахай
мухарюулааш—
Үйлсэ гудамжада эдэнээ
Үшөө гаргаад туршуужаг!
Гэжэ нэгэнэй хэлэхэдэ,
Гэдэргэлэн нүгөөдэнь
оробо.
— Тэнэг! Ахир Ханхаров!
Тэрьедэхэ аргагүй
гахайе—
Хүршынгөө үмсын
гахайе
Хүүесэ дайруулха
гээшэмнай
Тэнэг юумэн гээшэл даа.
Тэрэнээ, Ханхаров,
ойлгоорой!
— Юун, юун?! Ши
намайе
Юун гэжэ нэрлэбэш
даа?
«Ахир», «тэнэг» гээд
намайе
Ангагар аманш хэлэбэ
гү?
— Үлүү гаратараа
уужархёод,
Үйлсэдэ багтахаа
болиходош,
Шамайе юун гэхэ хүнбиб,
Шагнал али барюулха
гүб?
— Адиста хүртэхөө
һанаа гүш?
—Аа, хүхэ архиншан!
—Аба энээниие, залин!
—Адагай адаг, дагадха!
Наадан бэшэ — ёһотойл
Наншалдаан эндэ
болошобо.
Тосхоной захада
хоёр хүн
Тооһоёо гүбилсэжэ
мэдэбэ.
Шууяан ехээр гараба,
Шуһан хамарһаа адхарба.
Засагай газарһаа
тэдэниие
Захадаха ушар гараба.
• • •
Үүеэ, дүүеэ, шорхироое
Үүсхэһэн гэмтэн —
архи!
Энээхэн хэрэггүй ундаяа
Энээнһээ хойшо орхиё.
Хамаг шэрүүн
наншалдаан
Хатуу хараһаа эхилнэ.
Оромгүй хүхэ архинщадые
Олониитэ зэмэлнэ.

ПРАВДА БУРЯТ[ии]

Нэгэдэхи хууда[һан]
«Монголдо Арадай рев[олю]циин илаһаар 60 ж[эл]
ойдо». «Зуун жэлнүү[дэй]
тэнтэй зам» — КПС[С-эй]
обкомой секретарь А. Б...
евай статья. «Тэжээл б...
хэлгэдэ—бүгэдын анхар[ал]
—мэдээсэлнүүдэй суглуу[лба]
ри. «Халуун хаһа ерэб...
газетын корреспондент...
дэй хэһэн хөөрэлдөө[н].
«Түрүүшүүлдэ — ша...
нууд» — корреспонден...

Хоёрдохи хуудаһа[н]
«Хүн ба тэрэнэй хэ...
«Ажахы ашагтай яагаад...
лооб?» — С. Убеевэй ст[а]тья. «Шиидхэгдээгүй а...
далнууд ба һанамжа, ду...
халнууд». «Гол горх...
уһа яажа элбэгжүүлхэб?»
В. Румянцевай статья. «Э...
номикын хүгжэлтэдэ м...
оруулһан хубита» — Ю. Г...
хоедовай статья. «Тэрэд...
чын хажуудахи мушхуу ...
тухай» — «Советская ку[ль]тура» газетэһээ абтаһан
Ивашковскиин статья. «...
дакцида ерэһэн бэшэгүүд»
суглуулбари.

Гурбадахи хуудаһан
Тематическа энэ хуудаһан[ай]
материалнууд аха дүү М...
гол орондо революциин и[ла]һаар 60 жэлэй ойдо зор[ю]лагданхай. «Аха дүү оро[ной]
һайндэр» — И. Жарск...
статья. «Революци ил...
— А. Куртигай коррес[пон]денци. «Хани барисаан...
бата» — А. Климовэй с[та]тья. Фото-мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаһан
«ВАЗ-ай автородео» ...
ряадта ерэхэнь» — Л. Д...
тяревой корреспонден...
«Һур харбалгаар СССР...
кубогта хүртэхын түлөө...
рысөөнэй һүүлээр». «Му...
сөөнэй календарь үргэдхэ...
— Б. Сандановтай хэ...
хөөрэлдөөн. «Хилын саа...
һаа». Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРА[Н]

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 8.55 — Дамжу[улга]
гын программа. 9.00 — «Вр[е]мя». 9.40 — Үглөөнэй гим[на]стика. 10.05 — Е. Сорок[ин]
ба А. Бахчиев наадаха. 10...
— «Линия жизни» — уран һ[ай]ханай фильм (3-дахи сер[и]).
11.20 — «Түрэлхидтэ зорю[у]лагдаһан дамжуулга». 11.55 —
«Спортлотогой» 28-дахи [ти]раж. 12.05 — «Харгын аюул[гүй]
зайсуулхын түлөө». 12.35 —
«Радуга» — арадай уран б...
тээлэй телевизионно про[г]раммануудай уласхоорондо[ой]
IV фестиваль. «Түрүүшын [сэ]гээн һайндэр» (МНР). 12.55 —
«Үе сагаа шагнан» — СССР-[эй]
уран зохёолшодой VII съе[зд]
дын материалнууд.

Улаан-Үдэ. 13.45 — «Дуунт[ай]
уулзалга» (буряадаар). 14...
— Буряадай загаһашадта з...
рюулагдаһан амаршалгын кон[]цертэ. 15.05 — Киножурнал.

«Орбита». 15.15 — «Мүнөө[]
дэр — түби дэлхэйдэ». 15...
— Монголой национальн[а]
һайндэртэ — Монголой рев[о]люциин илалтын үдэртэ. «Тэ...
сэл» гэжэ уран һайхан[ай]
фильм. 16.55 — «Ан амитад[]
ажамидарал». 17.55 — Пол[и]тическэ шэнжэлэгшэ Ю. А...
Летуновой хөөрөөн. 18.2...
— «П. И. Чайковскиин зохёол[]
нууд». 18.50 — «Гурба, хоёр,
нэгэ, ноль...» Израиль[да],
ЮАР-та ба Пакистанда ядер[]
на буу зэбсэгэй бүтээгдэһэ[н]
тухай. 19.45 — 20.00 — Забһар[]
лалга. 20.00 — «Басагахан[]
циркдэ» — мультфильм. 20.2...
— «Таниие опереттэ урина».
22.00 — «Время». 22.35 — Хүн[]
гэн атлетикээр уласхоорон[ой]
дын мүрысөөн. СССР—США.
24.00—Футболоор СССР-эй
чемпионат. ЦСКА—«Спартак».
01.45 — Шэнэ һонин.

САГАН УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика дотор[]
торнай сэлмэжэ, бүрхэжэ[]
байха, зарим нютагуудта
саг зуура бороо орохо,
аадарлаадшье абаха. Баруун[]
тээһээ секундын 5—10 метр
хүсэтэйгөөр һалхилха. Аадарай үедэ һалхнай хүсэн секундын 14 метртэ хүрэхэ.
Үдэртөө 24—29, хойто районуудта, Байгал шадарай
нютагуудта 17 — 22 градус
дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

Улаан-Үдэдэ шииг нойтон
орохогүй. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Үдэртөө 27—
29 градус халуун болохо.

Июлиин 12—13-най үдэрнүүдтэ сэлмэжэ, бүрхэжэ
байха, июлиин 12-то зарим
нютагуудта бороо орохо. Баруун тээһээ секундын 5—10
метр хүсэтэйгөөр һалхилха.
Һуниндөө 5—10 градус дулаан хонохо, үдэртөө 27—
32 градус халуун болохоор
багсаамжалагдана. Зарим
районуудта һуниндөө 5 градус дулаан хоноод, үдэрын
20 градус халуун болохо.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» июлиин 4-дэ үн[]гэргэдэһэн 27-дохи тираж.
«49-һөө 6-ень таака спортлото»: 11—
волейбол, 14—академическэ һэлюурдэлгэ, 24—гарай бүмбэгэ, 30 —хүндэ атлетикэ, 36 —авиаспорт, 40 —бадминтон.
«36-һаа 5-ень таака спортлото»: 6—
дзю-до, 10 — уһан дээрэ
бүмбэгөөр наадалга, 16 —мори урилдаан, 21 —тамаралга, 27 —һур харбалга. (ТАСС).

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63 фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-03555. Заказ № 160. Индекс 5901